

Verkoopprijs
Losse nummers: € 4,50

Copyright
Het overnemen van foto's en/of artikelen of delen daarvan
is slechts toegestaan na verkregen schriftelijke toestemming
van de eindredacteur.

Nabestelling foto's
Het is mogelijk om foto's uit het tijdschrift te bestellen. Meer
informatie hierover bij:
T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581

Productie: Uitgeverij Drenthe
Druk: Fa. Kerkhove
ISSN-nummer: 1380-3301

Eindredactie:
T.L. Kroes
Hijkerweg 19
9411 LS Beilen
tel. 0593-541581

Inhoudsopgave

blz. 1	Ten Achterencamp	G.J. Dijkstra en H.J. Vos
blz.13	Jachtopziener Willem Eising	G.J. Dijkstra i.s.m. G. Moes en T. Moes-van Goor.
blz.19	Torenlaan	T.L. Kroes
blz.22	Verhalen van Jakob de Boer	J. de Boer R.I.P.
blz.26	Reacties van lezers	Redactie
Inlegvel:	Bestuursmedelingen	

De auteurs

drs. G.J. Dijkstra, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848
G. Moes en T. Moes-van Goor, Linthorst Homanweg 1a, 9411 KC Beilen
T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581
H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028

Redactie-commissie

R. Gerding, Lheebroek 29, 7991 PM Dwingeloo, tel. 0593-541844
J. Hoogeveen-Zuidberg, Westeinde 23, 9415 PG Hijken, tel. 0593-524615
H. Martena, Schapendrift 109, 9411 BN Beilen, tel. 0593-524623
F. Timmerman-Stevens, Asserweg 5, 9414 TA Hooghalen, tel. 0593-592251
Eindredacteur: T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581
Deze commissie kan worden aangevuld met redactieleden uit de dorpen Drijber, Wijster en Spier.

De redactie stelt het op prijs als leden een bijdrage voor dit tijdschrift leveren. De redactie wil wat de uiteindelijke vormgeving betreft indien nodig graag assisteren.

Foto's omslag:

voorkant: De bouw van de sluis in het Oranjekanaal op de grens Beilen/Smilde. Zie: verhalen van Jakob de Boer, pagina 22.

achterkant: De personen die sluis bouwden. (idem)

Bestuur Historische Vereniging Gemeente Beilen

drs. G.J. Dijkstra, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848 - voorzitter
W.Bazuin-Brinkman, Volmachtenstraat 2, 9414 AL Hooghalen, tel. 0593-592657 - secretaris
H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028 - penningmeester
E. Beuving, Pr. Bernhardstaat 1K, 9411 KH Beilen, tel. 0593-524382
J.I.F. Christerus-Hofsteenge, Norgervaart 7, 9421 TG Bovensmilde, tel. 0592-353334
H.L.G. Schuur, Nieuwe Es 10, 9418 PS Wijster, tel. 0593-562412
F. Biemold, Vonderkampen 136, 9411 RH Beilen, tel. 0593-524772
A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418 - ledenadministratie

Lidmaatschap

Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt € 15,--

Bankrekeningnummer: 3065.27.774 t.n.v. Historische Vereniging Gemeente Beilen.

Girorekeningnummer: 3090700 t.n.v. Historische Vereniging Gemeente Beilen.

Opgave lidmaatschap en ledenadministratie:

A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418

Het opzeggen van een lidmaatschap dient **SCHRIFTELIJK** te geschieden bij A. Zantinge voor 1 november.

Voor alle informatie betreffende het tijdschrift: A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418

TEN ACHTERENCAMP

De geërfdn in de marke van Hijken

In het artikel 'Een rechtszaak om het Wigbolts Campjen in 1757' beschreef H.G.G. Becker een rechtszaak over een geschil tussen bewoners in de buurtschap Brunsting in 1757.¹⁾ Het deel van haar artikel waarin de plaatselijke situatie werd beschreven, intrigeerde ons. Voor ons was dat een reden om een deel van de geschiedenis van deze buurtschap te reconstrueren.

Bij het bestuderen van de bronnen en het lezen van de literatuur merkten wij, dat een aanzienlijk bezit 'Ten Achterencamp' in de 18de eeuw bij de buurtschap Brunsting hoorde, terwijl Brunsting tot 1780 deel uitmaakte van de marke van Hijken. Ons eerste deel over de buurtschap Brunsting begint met een reconstructie van de relatie tussen de geërfdn van Hijken en het erf Ten Achterencamp. In het volgende tijdschrift beschrijven we de buurtschap Brunsting.

Voor veel van de historische feiten in dit artikel hebben wij gebruik gemaakt van de bijdrage 'Het erf den Achterkamp of Nachterencamp te Lheebroek' van J. Westra van Holthe in de Nieuwe Drentsche Volksalmanak van 1947.²⁾

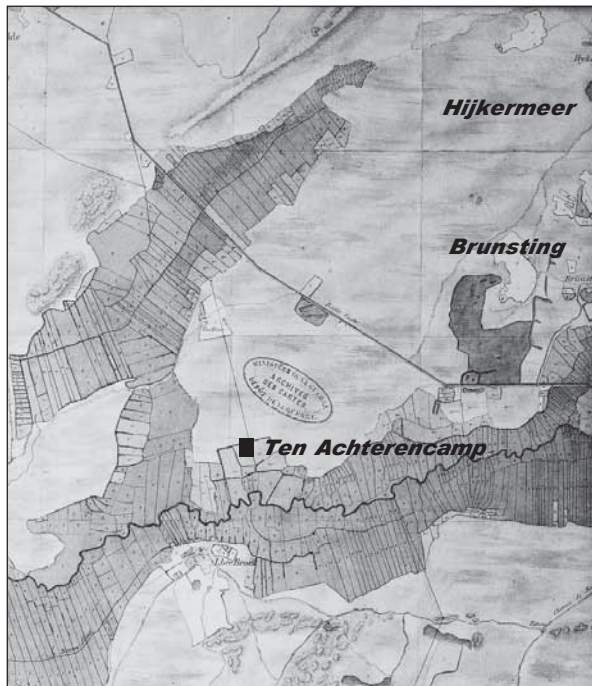
Op de kaart van C. Pynacker van 1634 werden ten westen van Beilen de namen Breustinge en Ten Achterencamp vermeld als een buurtschap of als een 'huis'.

In 1639 was Ten Achterencamp door landmeter Bartholomeus van Delden opgemeten. Hij legde het volgende vast: 'Ick ondergeschreven getuige desen groot te sijn genaemt den nachtercamp gelegen naert Westen van Beijlen in 't buurschap Brustinge als mejer Henderick op den nachtercamp komt 6560 roede suijver boulant oftte 41 mudde nae Groninger maette even.'³⁾ Van Delden plaatste Ten Achterencamp in de buurtschap Brunsting.

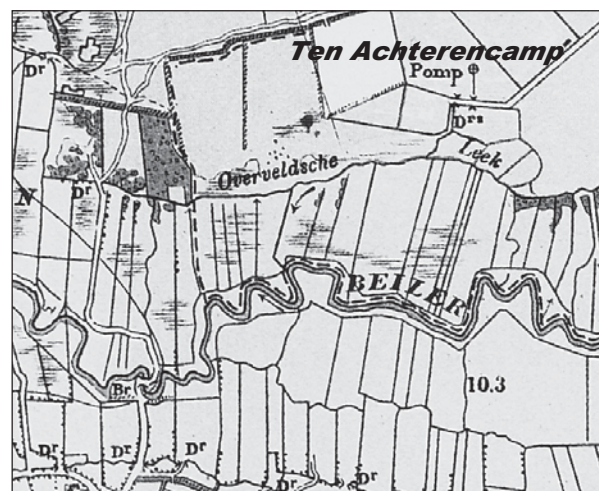
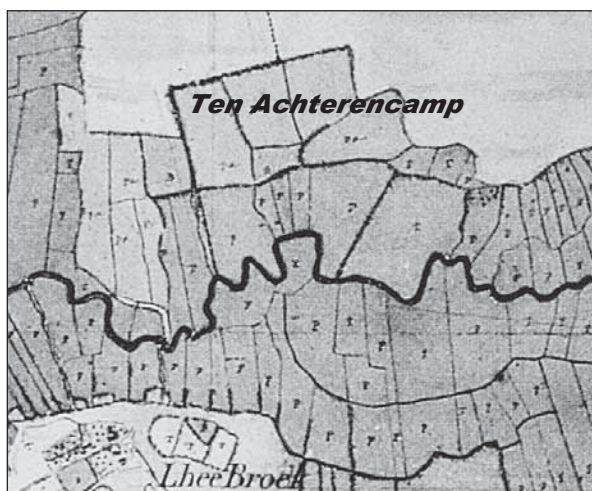
De naam 'Achterencamp' wordt in rechtsbronnen al in de 16de eeuw vermeld. Daar kwam J. Westra van Holthe, medewerker van het Rijksarchief te

Een deel van de kaart van C. Pynacker uit 1634 met de vermelding van Hijken, Breustinge en Ten Achterencamp

Twee kaarten: links de situatie van 1811-1813, rechts die van 1913. Ter oriëntatie: op beide kaarten ligt rechtsboven het Hijkermeer. Recht daaronder ligt de buurtschap Brunsting. Van oudsher liep er een weg over een zandrug van LheeBroek over Brunsting naar Hijken. Op de kaart rechts staat een vrij rechte weg afgebeeld. Wij vermoeden dat de oorspronkelijke weg iets anders heeft gelopen. De zandweg zal meer bepaald zijn door de hoogten en laagten in het toenmalige landschap, maar zal ongetwijfeld zijn uitgekomen op de plaats waar nu de zogenaamde Tweede Brug over de Beilervaart ligt. Op beide kaarten hebben wij de plaats vermeld waar het Ten Achterencamp was gelegen. Hieronder hebben wij van beide kaarten dat deel uitvergroot. Op de kaart van 1811-1813 zijn de lichtgrijze gedeelten bouwland. De iets donkere percelen gelegen langs de Beiler- c.q. Dwingelerstroom zijn hooilanden.

Assen achter, toen hij onderzoek deed naar het erf den Achterenkamp of Nachterenkamp.

Omstreeks 1935 hoorde hij van de gemeenteveldwachter van Dwingeloo, J. Dolfing⁴, dat bij Lheebroek aan de zandweg van dat gehucht naar de Beilervaart in vroegere dagen tegen de es een borg had gestaan die aan de andere kant door de stroom werd omgeven.

Aanvankelijk stond Westra van Holthe sceptisch tegenover de benaming 'borg', omdat de naam borg of borkien in Drenthe gegeven werd aan een huis, dat in bouwstijl afwijkt van het gangbare type.

In 1846 schreef ds. Van Schaick uit Dwingeloo in een beschrijving over Dwingeloo en de omliggende gehuchten het volgende over Ten Achterencamp: 'Ten jare 1744 stond achter Lheebroek, ten noorden van den Beilerstroom, een heerenhuis, Achterencamp geheeten, waarvan de sporen nog zichtbaar zijn. Eertijds behoorde dit gedeelte onder Dwingelo, later is het onder Beilen gebracht. De eigenaar van dit gebouw had het plan een weg aan te leggen, die nagenoeg in eene westelijke rigting op de kerk alhier aanliep. Door den dood des ondernemers is dit werk gestaakt en de grond weder merendeels woest geworden.'⁵

Op de vraag of het erf Ten Achteren in 1744 nog werd bewoond, komen wij later in het verhaal terug. Ruim dertig jaar later schreef P.A. Derks, dat het erfgerucht wil, dat bij Lheebroek een kasteel heeft gestaan, waarvan de overblijfselen nog duidelijk zichtbaar zijn.⁶

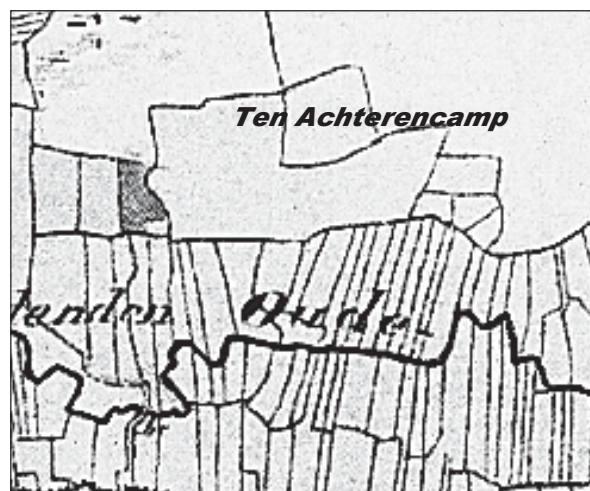
Naar aanleiding van de melding van Dolfing en de teksten van Van Schaick en Derks ging Westra van Holthe op zoek naar meer historische gegevens. Allereerst zocht hij in rechtsbronnen.

In een uitspraak van 1530 van de Etstoel, het hoogste Drentse rechtscollege, kwam hij de naam 'Jan toin Achteren' tegen. Tijdens een rechtszaak in 1545 stonden Egbert van Achteren en de burenen van Eemszhoerne (Eemster) tegenover elkaar.

Op de goorspraak⁷ te Westerbork op 12 juli 1564 werd een zaak uit Beilen behandeld, waarin Harmen ten (N)Achteren optrad, terwijl op de goorspraak te Beilen op 10 maart 1572 onder de gepleegde vergripen uit Hijken vermeld wordt dat Arent Wanninge, Lambert, zoon van Harmen ten Achteren 'eenen but in de scholder entwe heeft geslagen'.

Hierboven nog een overzichtskaart van 1851-1855 van de streek. Ook uit deze kaart hebben wij de boerenplaats Ten Achterencamp uitgegroot.

Ten Achterencamp

Op de landdag van Ridderschap en Eigenerfden van 17 februari 1623 kregen Drost en Gedeputeerden een aantekening van het verslag van de rechtszitting van de Etstoel van 28 augustus 1615 te zien, waarin vermeld werd dat de Landschap bezwaard was met grondbelastingen van het erf 'Ten Achterencamp'. Ook vond Westra ten Holthe op het Rijksarchief te Assen enkele akten⁸⁾ met betrekking tot dit erf. De akten die op perkament waren geschreven, waren door vocht zo aangetast, dat niet alles meer leesbaar is.

De eerste verkoping

De eerste akte dateert van 23 juni 1690. Toen verschenen voor Mevius Meeuwssen, schulte van Beilen, en keurnoten (getuigen) van het kerspel Beilen een aantal geërfden uit Hijken, die namens de markegenoten van Hijken optraden, en de advocaat B. Sassenraadt, genaamd Luininck, als volmacht van de erfgenamen van den heer A. Gunter Swenck, in leven heer van de Vriesenborgh. Deze advocaat verklaarde, dat hij op 18 maart 1680 'twee negende parten in 't Erve Nachterencamp' had verkocht. De kopers, veertien in totaal, waarbij naar ons idee zeker vier Brunstings zaten, werden op die dag vertegenwoordigd door drie mannen uit Hijken: Jacob Brunsting, Jan Tingen en Jan Remmelts. Behalve deze drie mannen werden ook eigenaar: Jan Brunsting, Albert Brunstinge, Geert Meijering, Wolter Tissing, Albert Lefferts (wellicht ook een

Brunsting), Frerick Jans, Roelof Heiming, Jan Reinders, Jan Jans, Jan Tissing en Jan Luitgens, allen markegenoten van Hijken. Een ieder van deze mannen werd eigenaar over het aangekochte na quota van zijn waardeel in de Hijker marke.

De kopers hadden nu voor een deel recht op de heide, het veld rondom Ten Achterencamp en de wei- en hooilanden en de venen die bij het erf hoorden. Bovendien kregen zij nog weiderecht in de marke van Eemster.

Volgens informatie uit de koopakte werd Ten Achterencamp op dat moment bewoond en gebruikt door de pachter Albertgen Henrix en kinderen.

Bij de overdracht verklaarde Sassenraadt namens zijn opdrachtgevers, dat de kopers met het gekochte mogen 'handelen en waendelen, soosals een yder met vry allodiaal goetd vermogh te doen'. Dit hield in dat het erf vrij van leenrecht was.

De verkoop werd bekrachtigd met een 'stocklegging'. De stoklegging was een oud gebruik, waarbij de verkoper op de plaats van het te verkopen goed de stok neerlegde, die door de koper werd opgenomen. Daarmee was de koop bekrachtigd en de grenzen waren vastgelegd. Als laatste werd de akte getekend en hing de schulte er zijn gerechtszegel aan.

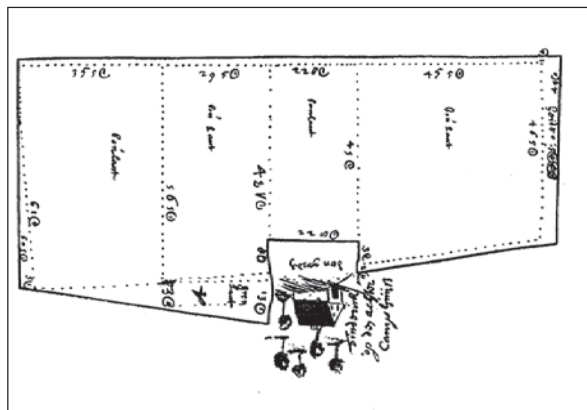
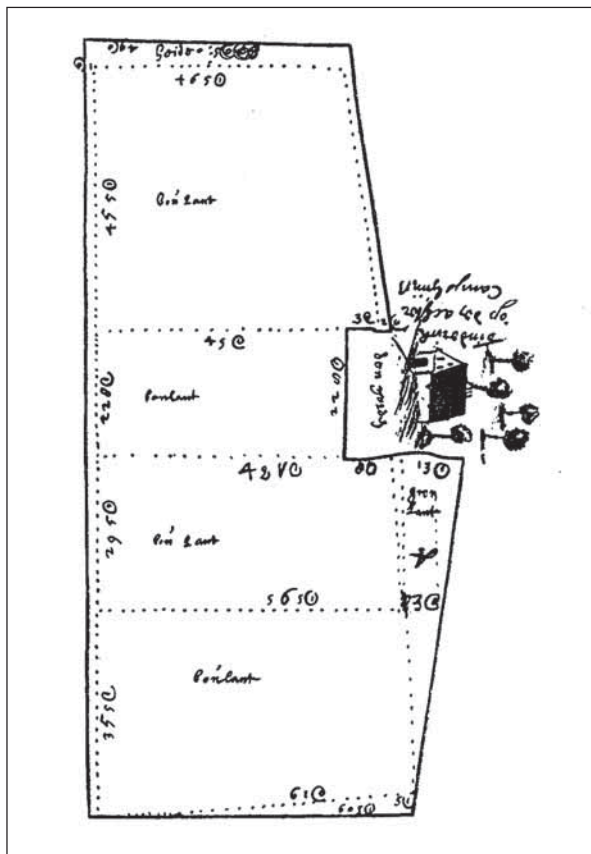
Dat een ieder naar zijn aandeel in de Hijker marke kreeg werd op de achterkant van de akte vermeld. Deze verdeling hield in, dat de vier Brunstings, Jacob Brunsting, Jan Brunsting, Albert en Jan Remmelts Brunstinge tezamen 5/16 deel van de overgedragen gronden zouden krijgen en de andere elf mannen gezamenlijk 1/16 deel.

De tweede verkoping

Drie van de elf overige kopers, Jan Tingen, Albert Lefferts en Jan Luitgens verkochten dezelfde dag hun 1/16 deel van de Achterencamp door aan Jan en Leffert Remmelts Brunstinge.¹⁰⁾ Dit waren dus twee verkopen die in 1680 hadden plaatsgevonden en kennelijk (nog eens ?) werden opgetekend in 1690. De reden van deze (herhaalde ?) optekening heeft misschien gelegen in het feit, dat de markegenoten uit Hijken, en met name de Brunstings, in 1690 opnieuw

De verkoopakte van 1690⁹⁾

Linksboven de tekening van landmeter Bartholomeus van Delden uit 1639. Rechtsboven hebben we deze tekening een kwartslag naar rechts gedraaid. Daaronder hebben wij een detail van de kaart van 1811-1813 nogmaals vergroot en daarin de contouren getekend van het erf Ten Achterencamp.

Ten behoeve van de grondschatting werd op 18 december 1639 door de landmeter Bartholomeus van Delden de Achterenkamp opgemeten: "Ick ondergeschreven getuige desen groot te sijn genaemt den nachtercamp geleege naert Westen van Beijlen in 't buerschap Brustinge als mejer Henderick op den nachtercamp komt 6560 roede suiwer boulant offte 41 mudde nae Groninger maette even (?)"¹¹⁾

Van Delden tekende een boerderij met daarbij de vermelding 'Henderick op den achtercamphuijsz'. Opzij daarvan staat: 'de gorden' en daarnaast vier percelen bouwland.

De gorden waren groot 105, het heideland 580 en het groenland 40 roeden. 'Al de 7285 roeden tesamen belooen 45 mudde 2 schepels ende 5 roeden.'

In de topografische atlas van Drenthe no.118 bevinden zich drie 18de eeuwse kaarten van dit terrein. Op één daarvan komt de naam 'Achterencamp' voor.

een groot deel van het erf Ten Achterencamp kochten. Dat blijkt namelijk uit een derde akte.

De derde verkoping

In deze derde akte werd vermeld, dat een zekere Adriaen Wilhelm Bentinck tot den Breckelencamp voor de schulte en de keurnoten verscheen. Uit de

derde transactie blijkt, dat Ten Achterencamp op het einde van de 17de eeuw in bezit was van twee Sallandse families: de Van der Scheers van De Groote Scheere, gelegen bij Coevorden, en de familie Van Ensse. Bentinck tot den Breckelencamp trad namens deze beide families op.¹²⁾ Bentinck verklaarde op 21 februari 1690 2/3

deel van het erf 'de Nachtingecamp' te hebben overgedragen aan Jacob en Jan Remmelts Brunsting, Jan Jans, Albert Brunsting, Jan Tingen, Roelof en Geert Seubring, Geert Meyering, Wolter en Jan Wolters Tissing, Albert Lefferts, Freriks Jans, Roelof Heiming, Jan Reinders, Jan Jannes Schuiring en Jan Luichiens, allen dus markegenoten van Hijken. In de verkoopakte werd speciaal vermeld, dat de vier eersten voor 5/16 en de anderen voor 1/16 aan de verkoping deelnamen.

Ook bij deze verkoping hadden de kopers gebruiksrechten over de gemeenschappelijke gronden (weidegronden, hooilanden, heide, bossen, meren (vissen) en veen in de marke van Eemster.

Met deze tweede verkoping van het erve Ten Achterencamp was 9/10 deel nu in het bezit van de markegenoten van Hijken gekomen.

Naarkoop

Op 21 februari 1690 verkochten Roelof Schuiringe, Roelof Seubringe, Roelof Heyminge, Geert Meyeringe, Jan en Wolter Tesinge, Jan Reinders, Frerick Sinnige en Jan Schuiringe hun aandeel in het erf Ten Achterencamp in eerste instantie aan Albertje Henrix, weduwe van Hendrik Berends en haar zonen Berent en Hendrik, de pachters op genoemd erf. Het ging hierbij om een aandeel in de behuizing en verschillende gebruiksrechten.¹³⁾ Uit een akte van 6 juli 1690 blijkt, dat deze verkoop ongedaan werd gemaakt door een zogenaamde 'naarkoop'. Dit gebruik hield in, dat

de eerste verkoping van een erfachtig of ontilbaar goed ongedaan kon worden gemaakt, doordat één van de 'naaste vrienden of 't naaste bloet van de verkopers' die een deel van het verkochte goed bezat of een bezit had dat aan het goed grensde, alsnog het te verkopen onroerend goed kocht. In het Drents Landrecht waren hierover allerlei bepalingen opgenomen.¹⁴⁾

Het waren vervolgens Hendrik, Leffert en Jan Jansen Brunsting en Jacob Reinders die van dit recht gebruik maakten en hun bezit in het erf Ten Achterencamp vergrootten.¹⁵⁾

Geërfden uit Hijken

In de eerste akte trad een aantal kopers namens de geërfden van Hijken op. Deze geërfden waren de bezitters van waardelen in de marke van Hijken. Waardelen werden uitgegeven over de gemeenschappelijke gronden, die bij een buurschap hoorden. De hoeveelheid waardelen bepaalde in hoeverre de bezitter van een waardeel gebruik kon maken van de gemeenschappelijke gronden. Deze gemeenschappelijke gronden omvatten vooral de weidegronden, hooilanden, heidevelden, de bossen, de meren (vissen) en het veen.¹⁶⁾

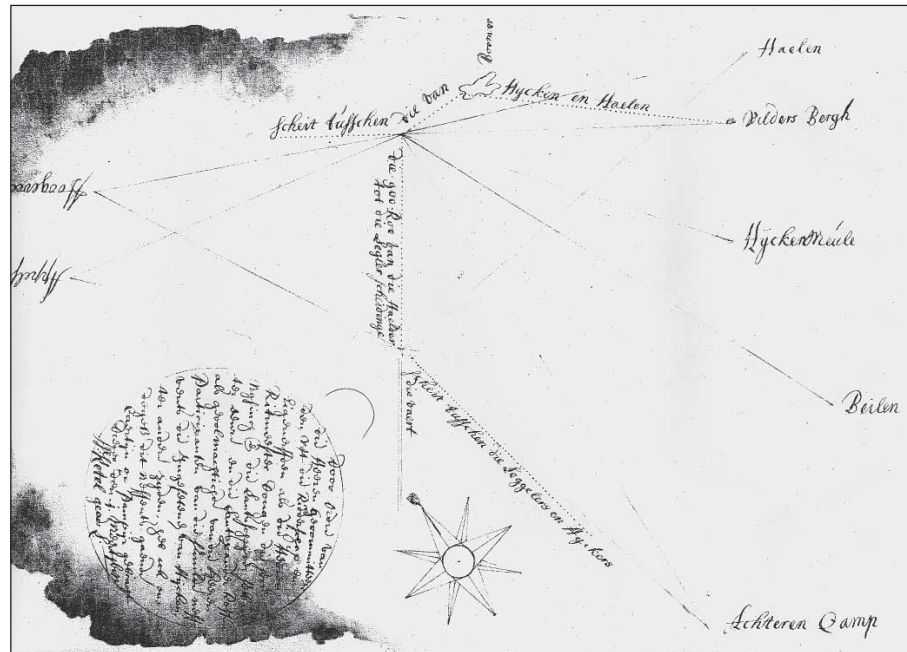
De bezitters van waardelen in de marke van Hijken waren zowel binnen- als buitengeërfden. De laatsten woonden niet in Hijken, maar hadden wel gewaardeelde bezittingen in dit dorp. Dat kon een boerderij met land zijn, maar ook land.

In de 17de eeuw waren de bezitters van Ten Achterencamp buitengeërfden. Dat gold bij-

Op deze bouwakkers heeft tot in de 18de eeuw Ten Achterencamp gestaan.

Op deze kaart van 1 maart 1682 is de Hijker marke afgebeeld. De grens in het noorden met de Haler marke loopt langs de Vilders Bergh (ligt ongeveer 200 m ten westen van het huidige 'Hieker Hoes' en is nog steeds goed in het landschap te zien). De afstand tussen deze noordelijke grens en de grens met de marke van de 'Leggelers' bedraagt '900 roe'. Als herkenningspunten zijn onder andere opgenomen de 'Hijker meule' en 'Achteren Camp'.

voorbeeld ook voor het Convent van Assen, dat 1,5 waardeel in de Hijkermarke had en het recht om te vissen in het Hijkermeer.¹⁷⁾ Uit historisch onderzoek bleek H.J. Vos, dat het aantal waardelen van de Hijker marke in verschillende bronnen van de 17de-18de eeuw verschillend was: 1629: 32; 1654: 20; 1661: 18; 1753: 17,5 en na de scheiding van Brunsting en Hijken in 1780: Brunsting: 2; Hijken: 15,5.¹⁸⁾ Bij het optellen van de waardelen in de Hijkermarke in het grondbelastingregister van 1645

kwamen wij tot een aantal van 15,78 waardelen. Hiervan behoorde 2,35 waardeel toe aan het Ten Achterencamp. Dat was op dat moment het recht op bijna 20% van alle gemeenschappelijke gronden. De Heer van Ruinen had als buitengeërfde nog 0,35 waardeel, maar dat was slechts 2%. Verder waren alle waardelen in het bezit van geërfden in Hijken. Het uitkopen van buitengeërfden was eigenbelang. Met het nemen van beslissingen over het gebruik van de gemeenschappelijke gronden hoefde men dan geen re-

Aaldert Zantinge en Henk Vos lopen over het bouwland van Ten Achterencamp. De bosjes op de achtergrond zijn uit de tweede helft van de vorige eeuw.

kening meer te houden met de buitengeërfden en/of hun meiers. Zoals we reeds schreven, waren door de koop van het erve Ten Achterencamp in 1680 en 1690 nagenoeg alle gemeenschappelijke gronden van de marke Hijken in het bezit gekomen van de Hijker geërfden.

In onderstaande tabel noemen wij de Hijker geërfde families, waarvan de naam bij de verkopen in 1680 en 1690 werd vermeld en waarvan wij de naam ook in het grondschattingregister van 1645 konden terugvinden.¹⁹⁾ Achter elke familie staat het aantal waardelen vermeld, dat zij in 1645 bezaten.

Grondschattingregister 1645	
Hijker geërfde families	waardeel
Brunsting	1,4
Heiming	0,35
Lefferts	0,8
Luichiens/Seubering	0,79
Meijering	0,26
Schuirring	1,15
Tingen	0,93
Tissing	1,98
Ten Achterencamp	2,35
Overige families	5,77
Totaal	15,78

In 1691 telde de marke Hijken 41 behuizingen die door de belastinggaarder werden bezocht. Veertien bewoners daarvan kwamen wij tegen als geërfde koper uit Hijken in 1680 en 1690. Tien van de 41 bewoners van een behuizing in Hijken waren keuters of arm en zullen geen waardeel in de Hijker marke hebben bezeten. Dan blijft er een groep over van 17 landbouwers, waarvan het merendeel meier zal zijn geweest. In 1645 waren er 12 meiers op het totaal aantal van 38 landbouwers/keuters, dat is 32%. Wanneer wij dit percentage voor een berekening van het aantal meiers in 1691 nemen, dan zal het toenmalig aantal meiers 13 moeten zijn geweest. Het aantal geërfden in Hijken zal onzes inziens dan ook niet veel hoger zijn geweest dan de veertien die in de koopakten van 1680 en 1690 worden genoemd. Hierbij willen wij nog opmerken dat men geen verband moet leggen tussen de 14 binnen- plus 2 buitengeërfden en het aantal van 16 waardelen. Het gelijke aantal van 16 is volgens ons puur toeval. De geërfde Hijker families zullen nakomelingen zijn van mensen die in de Middeleeuwen het oorspronkelijke dorp Hijken dat ten noorden van de Noordkamp lag in zuidelijke richting hebben verplaatst. Dat waren dus de voorzaten van de families Brunsting, Heiming, Lefferts, Luichiens/Seubering, Meijering, Schuirring, Tin-

Van Ten Achterencamp is geen afbeelding bewaard gebleven. Wat zeker lijkt, is dat het geen borg of kasteel is geweest, maar een boerderij. Links staat zo'n hoeve, getekend omstreeks 1800 in de omgeving van Pesse/ Ruinen door Hermannus van Brussel (1763-1815). Het origineel bevindt zich in het Drents Museum.

Ook Egbert van Drielst (1745-1818) tekende verschillende boerderijen in Drenthe. Op de afbeelding is een boerderij uit Eext te zien, zoals deze er in de 18de eeuw zou hebben uitgezien. De bouw van de boerderij zal niet sterk afwijken van de boerderijen van een eeuw daarvoor. Van Drielst heeft ook tekeningen te Wijster gemaakt, die H.G.G. Becker bespreekt in het artikel Waar te Wijster?²⁰⁾

gen en Tissing. Vanuit deze groep zijn onze inziens ook de zuidelijker gelegen erven 'Breusting' en 'Ten Agterencamp' gesticht, temeer daar beide erven in de marke van Hijken liggen. In de Middeleeuwen is het laatste erf door verkoop in handen gekomen van adellijke families.

Op basis van het feit dat in de akten van 1690 zo'n expliciete rol is weggelegd voor de Brunstings vermoeden wij, dat hun positie als één van de meest vooraanstaande geërfde families in de 17de eeuw alleen maar is toegenomen. De Brunstings behoorden in de 17de eeuw tot de meest welvarende landbouwers in de Hijker marke met het meeste bezit aan landerijen en waardelen en tot de bewoners van de grootste boerderijen. Vanuit die positie hadden zij nu eenmaal veel invloed en zij hadden er alle belang bij de buitengeërfde families uit te kopen. Zij waren hiertoe ook financieel in staat.²¹⁾

Conflicten

Dat dergelijke verkopen in zoveel afzonderlijke delen met zoveel verschillende aandelen in

gebruiksrecht wel tot processen aanleiding moesten geven, is niet te verwonderen.

In het familiearchief Brunsting in het Archief Drenthe in Assen zijn daarvan verschillende stukken te vinden. In 1790 werd een vordering opgetekend van de buur²²⁾ van Brunsting op een zekere L.W. van de Voshaar. Hij moest de door hem gekapte bomen uit het bos op Ten Achterencamp vergoeden.²³⁾

In 1935 was daar geen bos meer te bekennen, terwijl ook de wallen geslecht waren.

Ten Achterencamp en zijn bewoners

De bewoners van Ten Achterencamp waren pachters (meiers). Vandaar ook dat de naam van het erf als familienaam door de meiers werd gebruikt: Harmen ten Achteren (1564) en Lambert, zoon van Harmen ten Achteren (1572).

Wij denken dat de eerder genoemde Albertje Hendrix, weduwe van Hendrik Berends en haar zonen Berent en Hendrik de laatste bewoners van het erf zijn geweest.

Hoewel ds. Van Schaick beweerde dat het erf in

*In 2001 gingen
A. Zantinge (links) en
H.J. Vos op zoek naar de
fundamenten van Ten
Achterencamp*

1744 nog werd bewoond, hebben wij in het belastingregister van 1742 geen enkele aanwijzing gevonden dat het erf toen nog werd bewoond.

Naamsverklaring

Soms werd voor Achterencamp in bronnen c.q. publicaties nog een 'n' geschreven. Wij denken dat dat niet juist is. Het erf heeft onzes inziens zijn naam te danken aan het feit, dat het een omzoomd stuk bouwland was, waarvoor in vroegere tijden de naam 'camp' werd gebruikt en dat de aanduiding Achteren een geografische aanduiding was voor het achteraf gelegen erf.

Op zoek

In 1935 ging Westra van Holthe samen met Dolfing op onderzoek uit, maar de naastwonenden wisten niet veel meer van het huis Ten Achterencamp te vertellen.

Eén aardige legende werd hen nog verteld: 'Op een avond waren enige vrouwspersonen in de boomgaard bij Ten Achterencamp gekomen, vragende om een nachtverblijf. Omdat hij de zaak niet vertrouwde, bood de landbouwer toen men in de keuken was gezeten hun een appel aan en gooide ze elk één toe. Ze vingende deze op, zoals mannen dat doen, namelijk door de knieën naar elkander toe te brengen. Het was toen duidelijk dat het verklede mannen waren, die niet veel goeds in de zin hadden.'²³⁾

De plek waar Ten Achterencamp had gestaan, was voor de beide mannen nog goed zichtbaar. Eén vierkant, 70 à 80 m² waaromheen twee grachten, die ongeveer 10 meter van elkaar lagen. Op het terrein zagen ze een diep gat, dat een waterput of een gedeeltelijk dichtgegooide vijver was geweest. Verder groeiden er veel lijsterbes, berken, eikenopslag, wilde frambozen en gagel. Ook lagen er grote stukken steen en geoxydeerd ijzer. Het terrein droeg sporen, dat er in gegraven was, òf door zogenaamde schatgravers, òf om de stenen er uit te halen. De mannen hadden toen geen tijd om de juiste maten te nemen.

Een jaar later

Op 10 maart 1936 kwam Westra van Holthe weer door Lheebroek en zag hij dat men bezig was het terrein van Ten Achterencamp te egaliseren. Een arbeider vertelde hem dat er een huis had gestaan, dat voor ongeveer 200 jaren was afgebroken en dat de stenen door de boeren waren weggehaald voor verharding van de zandwegen in de buurt. Volgens de opzichter waren er geen muurresten gevonden. Over het terrein lopend, vond Westra van Holthe vele stukken dakpan en brokken steen. Het werk werd voor rekening van J. Koiker te Zuidwolde uitgevoerd door de Ned. Heidemaatschappij.

Hoofdplichter H. Wijnbergen van de Nederlandse Heidemaatschappij te Assen gaf Westra

van Holthe nog de volgende informatie over het complex:

- groot 8.30 hectare
- gelegen ten noorden van de zandweg Lheebroek-Beilervaart
- kadastraal bekend gemeente Beilen, sectie E. nummers 1350, 1386, 1387, 505, 1034, 1035, 992, 993, 854, 1380, 1388, 504, 1040, 1039, 1038, 1327, 1326 en 499.

Gedeelten van het terrein bestonden tot op ongeveer een meter diepte uit verwerkte, gemengde grond. Aan de westgrens was een perceelsloot, ter lengte van 350 meter gegraven. Ten noorden van de huisplaats bevond zich een perceel dat in akkertjes lag voor betere afwatering en daar weer ten noorden van lag het zogenaamde Kolonieland, dat gemeenschappelijk eigendom was van de inwoners van Lheebroek. Voordat Koiker het terrein in eigendom had, was het in bezit van mr. J.T. Linthorst Homan, oud-commissaris der koningin van Drenthe.

In 2001

In het voorjaar van 2001 hebben de schrijvers van dit artikel, Gerben Dijkstra en Henk Vos, samen met Aaldert Zantinge met toestemming van de gebruiker een aantal malen op het terrein rondgelopen en gezocht naar aardewerkresten en sporen van bewoning. In tegenstelling tot hetgeen men in de jaren dertig van de vorige eeuw nog kon waarnemen, is er in de 21ste eeuw niets meer te zien van sporen van vroegere bewoning. Het enige wat men op het omgeploegde land kan vinden zijn aardewerkresten. Eén van de dingen die ons opviel, waren de

Aardewerkresten uit de Middeleeuwen en de 16de tot en met de 18de eeuw

prachtige vergezichten die je had, doordat het terrein hoger ligt dan de omgeving. Over het stroomdal van de Beilerstroom kijk je in oostelijke richting naar Beilen, naar de autosnelweg A28 en naar het zuiden naar de bossen van Lheebroek. Naar het westen heb je een goed zicht naar Eemster en De Voshaar. Vroegere bewoners van Ten Achterencamp zagen hun bezoekers al van verre aankomen.

De bouwvoor, mooie zwarte en bruine grond, goed waterdoorlatend, was volgens oud-landbouwer Aaldert Zantinge van zeer goede kwaliteit.

Toen wij op de akkers rondliepen, vonden wij nog verschillende scherven, die naderhand door kenners als middeleeuws en 16de-18de eeuws aardewerk werden herkend.

Eeuwen later kun je je goed voorstellen, dat men deze lokatie als woonplaats had uitgekozen. Je zou er zo weer een woning bouwen! Maar helaas heeft het een andere bestemming.

Noten:

- 1) H.G.C. Becker, Een rechtszaak om het Wigbolts Campjen in 1757, in: *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jaargang 12, nummer 4, december 2000, pag. 1-12
- 2) J. Westra van Holthe, Het erf den Achterkamp of Nachterencamp te Lheebroek, in *Nieuwe Drentsche Volksalmanak* 1947, pag. 47-54
- 3) Ibidem
- 4) Dolfing was correspondent van het Drents Museum te Assen. In de oorlog werd hij wegens zijn principiële houding door de Duitsers weggevoerd. Het laatste bericht over hem was, dat hij 26 maart 1945 nog in het kamp Neuengamme verbleef.
- 5) Van Schaick, Dwingeloo, *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*, 1846, p. 224
- 6) P.A. Derks, *Stukken over de 200 jarige Waterkwestie te Ruinerwold*, 1877, p.7
- 7) In elk dingspil werd voor 1811 twee keer per jaar, in het voor- en het najaar, een rechtzitting gehouden, waarbij de inwoners van het dingspil overtredingen en geschillen konden aanbrengen. Hier werd rechtgesproken door de Drost of diens plaatsvervanger.
- 8) Drents Archief, Toegangsnummer 0284, inv.nr. 1
- 9) Ibidem
- 10) Ibidem. Het ging hierbij om 'huis, hoff, schuiren, brinck

tot aan de Veensloot, esche, goren (de moesgrond/de tuin) ende de seven dagmaten, de Coematen ende tyn dagmaten, de Braecke genaemt en in dat veene, voor eenige jaeren bij scheydinge tot het opgemelte Erve is verslagen, aen d' suitcant van de Vossehaer gelegen'.

- 11) Drents Archief, Oude Statenarchieven, inv.nr. 845
- 12) Bentinck trad namens de afwezige erfgenamen van Van der Scheer op. Hij verklaarde 'na 18 november 1687 verkocht te hebben aan Berend en Hendrick Hendricks en Albertje Hendricks, hun moeder, welke verkoop niet is doorgegaan, nu, mede als volmacht van de heer Henrick van Keppel tot Dinxhof, momber (voogd) over de minderjarige kinderen van wijlen Joan Godfried van Ensse tot de Groote Scheere en ega Catharina Sophia van Essen, benevens van Anna Hadewich van Ensse, comparants vrouw Marie Walburch van Ensse, huisvrouw van de heer Herman Engelbert van Ensse tot Heeckeren, beiden geadsisteerd met hun broeder Engelbert Rixquin van Ensse tot De Groote Scheere en Swanenborgh; voor juffer Maria Sophia Ignatia Francisca Geertruida van Ensse, geadsisteerd door gemelde heer Keppel als voogd, volgens procuratie van 23 augustus 1683 voor de schulte van Heideluyt (?), een zekere Dandels.' Meer informatie over:
 - het geslacht Tot den Breckelencamp in *De Navorscher* 1880, p. 204;
 - het geslacht Van Ensse: mr G. J. ter Kuile, *Havezathen in Twenthe*, p. 118 Meer informatie over het goed De Groote Scheer:
 - mr J. van Doorninck, *Gecommitteerden ten landdage van Overijssel*, p. 23
 - B. Hoeksema, *Het mysterie van De Groote Scheere*, Beilen, 2001Evert van Ensse, drost van Drenthe, liet bij Johanna van den Clooster tot de Havixhorst, Engelbert na, dezelfde, die op 24 mei 1612 huwde met de weduwe van kapitein Gerhard Sloet, Anna van Steenwijk (Johan ter Groote Scheere en Margaretha van Isselmuden), op wiens kinderen De Groote Scheere overging. Zie hiervoor: *De Navorscher*, 1886, p. 679; *Heraldische bibliotheek* 1883, p. 396; *Bijdragen Bisdome Utrecht*, deel 58 (1934) I p. 154, speciaal p. 162, zodat daaruit volgt, dat Ten Achterenkamp, zo goed als zeker, door vererving was verkregen. De financiën van Adriaen W. Bentinck waren niet zeer rooskleurig, want in het schulteprotocol van Dalen vond Westra ten Holthe, dat hij en echtgenote op 7 december 1695 geld opnamen van Roelof Oldenbrandringe en echtgenote Lutgertjen ten Rodengate met als onderpand goederen te Dalen. Op 11 mei 1714 nam hij weer geld op met als

onderpand 'de windmolen en de molenberg en de wind', staande te Dalen en zijn huis en hoven en andere vaste goederen in die marke en op gelijke datum van iemand te Coevorden voor geleverde winkelwaren.

- 13) Het ging hierbij om de behuizing, de schuren, de hof, de goorns, het veen op Ten Achterencamp, van de brink tot aan de Vee(ne)sloot, de helft van zeven maten land 'de Koemaat', tien dagmaten hooiland 'de Broecke', 'drie vierendeel waardeel in 't veld door de geheele marke van Hijken en gelijk waardeel in 't veen aan de Zuidzijde van den Vorrelveenschen weg en zoodanig veen, als voor eenige jaren bij scheiding tot gemeld erf is verslagen, aan den Zuidkant van de Westergoorn gelegen
In plaats van 'de Broecke' werd ook 'De Braack' geschreven. Dit stuk hooiland werd in 1784 door J.O. Brunsting aan Jacob Claesen uit Smilde. Het werd toen vermeld als 'de Brake'. Zie: Archief Drenthe, Inv. Ambtenaren en Particulieren, no.277.
- 14) Drents Landrecht, Het Derde Boek, p. 119-128
- 15) Deze naarkoop staat vermeld in een akte van 6 juli 1690, waarbij advocaat Bernhard Kiers als volmacht van Roelofjen Hendricks, weduwe van Jan Prins, oud-schulte van Dwingeloo optrad.
- 16) J. Heringa, Lijnen en stippellijnen in de geschiedenis van de buurschap, in: *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*, 1985, p. 79-84
- 17) J.E. Ennik, Anderhalf waardeel en het Hijkermeer, in: *Historische Vereniging Gemeente Beilen*, 1992 (4), 3, p. 19-25
- 18) *Werkgroep geschiedschrijving Hijken, Hijken. Fragmenten uit een dorpsgeschiedenis*, Beilen, 1993, p. 119-122
- 19) Archief Drenthe, OSA 845
- 20) H.G.C. Becker, Waar te Wijster?, in: *Historische Vereniging Gemeente Beilen*, 1993 (5), 2, p. 1-7
- 21) Meer over de familie Brunsting is te vinden: Archief Drenthe, toegangscode 0284 (familiearchief)
Een volledige opsomming van deze archiefstukken is ook opgenomen in Brunsting en de Brunstings, een familieboek, dat is samengesteld door Aaltienus Brunsting (Darp). Veel genealogische gegevens over de familie Brunsting zijn in het bezit van O. Brunsting uit De Rijp.
- 22) Buur betekent hier de eigenaars van de gemeenschappelijke gronden, de geërfden.
- 23) Archief Drenthe, toegangscode 0491, inv.nr. 1
- 24) Een soortgelijk verhaal wordt verteld bij de boerderij 'Barrahus' nabij Wirdum in Friesland. Ook elders namelijk bij verschillende Huizen in Overijssel kent men door overlevering dergelijke geschiedenissen. Zie: *Algemeen Handelsblad* van 19 augustus 1935.

Verantwoording foto's:

De afbeeldingen van kaarten komen uit:

- H.J. Versfelt en M. Schroor, *De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust 1811-1813*, Groningen 2001. Het betreft de afbeeldingen in dit artikel op p. 2, linksboven en linksonder en p. 5 rechtsonder.
- *Historische Atlas Drenthe*, Den IJp 1990. Het betreft de afbeeldingen in dit artikel op p. 2, rechtsboven en rechtsonder.
- *Grote Historische Atlas van Nederland, 2 Noord-Neder-*

land 1851-1855, Groningen 1990. Het betreft de afbeelding in dit artikel op p. 3, links.

De afbeeldingen op de bladzijden 4, 5 en 7 zijn ontleend aan archiefstukken uit het Drents Archief. De afbeeldingen op de bladzijden 8 en 9 zijn ontleend aan tekeningen uit het Drents Museum. De foto's op de bladzijden 6(onder), 7(onder), 10 en 11 zijn van G.J. Dijkstra.

G.J. Dijkstra

i.s.m. G. Moes en T. Moes-van Goor

JACHTOPZIENER WILLEM EISING

In het Nieuwsblad voor Beilen van 5 februari 2002 schreef ik in de rubriek Verleden Tied een bijdrage over jachtopziener Willem Eising uit Holthe.

In het Nieuwsblad voor Beilen van 4 februari 1927 had ik gelezen, dat jachtopziener W. Eising uit Holthe zijn zilveren jubileum als jachtopziener vierde. In 1902 was hij als jachtopziener aangesteld. In het blad De Nederlandsche Jager werd een foto van hem geplaatst met een uitvoerig artikel over zijn werkzaamheden als jachtopziener. Op mijn vraag wie meer informatie over hem had, reageerden Geert en Trijn Moes uit Beilen. Geert Moes is een kleinzoon van Willem Eising. Van hen ontving ik meer informatie en fotomateriaal. Via Albert Oosting uit Beilen wist Trijn Moes bij de Koninklijke Nederlandse Jagers Bond een kopie van het bewuste artikel te krijgen.

25 Jaar Wildschut

De titel van het artikel over Willem Eising in het blad *De Nederlandsche Jager* luidde: 'Willem Eising te Holthe gem. Beilen 25 Jaar Wildschut'. De schrijver maakte de bijdrage onder het pseudoniem Moustache.

In het artikel werd Eising als een geboren jachtopzichter beschreven. Moustache: 'Moeder natuur had hem alles geschonken wat nodig was om de moeilijke taak van wildschut naar behoren te verrichten.'

Volgens Moustache waren er in Nederland vele brave, ijverige jachtopzichten, op wie niets viel aan te merken, maar die niettemin geen ontzag wekten bij het stropersvolk en aan wier blikken nog heel wat roofwild ontging. Moustache: 'Dat waren jagers die niet uit het veld haalden, wat er in zat.' Met deze ietwat cryptische zin wil Moustache aangeven, dat Willem Eising er altijd voor zorgde,

dat de wildstand in zijn jachtgebied goed voor de 'heren jagers' was. Daar was uiteraard eigen belang bij. Zijn broodheren moesten immers tevreden over hem zijn.

Eising had nu al 25 jaar bewezen, dat hij tot de beste jachtopzieners behoorde. Hij was een jager in hart en nieren, die het jachtbedrijf door en door kende, die zijn wild kende en wist wie de vele vijanden waren, die het wild belaagden.

Dankzij zijn ijver, energie en vooral kunde wist Willem Eising de vele vijanden van zijn veld te bestrijden en dat niet op een terreintje van een paar honderd bunder, maar over een groot gebied.

Onder de stropers in de gemeente Beilen en Westerbork en aangrenzende gemeenten stond hij bekend als het 'mannetje van Holthe'. De stropers hadden veel eerbied en ontzag voor hem. Zij vreesden hem.

Hij kende ze allemaal, de 'tweebenige stropers'.

Willem Eising met een door hem geschoten das

Hij wist welke listen zij bedachten en was altijd daar, waar de stropers hem in 't minst verwachtten. Hij stak altijd een stokje voor de best be- raamde plannen.

Eising was onverschrokken in zijn optreden. Hij deinsde nergens voor terug. Men pleegde nau- welijks verzet tegen hem, wanneer men was betrapt. Wie zich aan zijn wild vergreep, ver- greep zich aan hem.

In de kerktoeren

Ook Klazinus Gils uit Holthe is een kleinzoon van Willem Eising. Hij heeft zijn grootvader goed gekend. Hij vertelde Geert Moes, dat zijn grootvader regelmatig in de kerktoeren klom en dan vanuit deze hoge stek naar het zuiden tuurde om te zien of men in zijn veld bezig was om met lichtbakken wild te schieten.

Vrieling

J.L. Paping vertelde ons een verhaal, hoe jachtopziener Eising zijn grootvader op heter-

daad betrapte bij het stropen. Hij had het verhaal van zijn moeder gehoord.

“Mijn grootvader, Gerrit Vrieling uit Zweeloo, kocht omstreeks 1896 een boerderij achter op Emelangen. In de jaren twintig werd langs deze boerderij het Linthorst Homankanaal gegraven. In 1916 liet Gerrit Vrieling een nieuwe boerderij bouwen langs de weg van Makkum/Holthe naar Wijster. Het land waarop de boerderij kwam te staan, was heideveld en moest worden ontgon- nen. Deze boerderij (Beilerweg 20) wordt nu bewoond door G. Vrieling.

De oude boerderij op Emelangen werd eerst nog een viertal jaren verhuurd. Ook mijn ouders hebben er twee jaar gewoond. Ik ben er gebo- ren. In 1923 werd het grootste gedeelte van de boerderij afgebroken, omdat het Linthorst Homankanaal vlak langs de voormalige boerde- rij werd gegraven. In die tijd hebben de ouders de boerderij gebouwd, waar ik nu nog met mijn dochter woon (Beilerweg 22).

Als er werd gestroopt, dan gebeurde dat in het land achter de boerderij en hielp het hele gezin mee: vader Vrieling, zijn dochter en twee zonen. Gerrit Vrieling stelde zich dan verdekt op in een loerhut achter in het land. Meestal werd er op patrijzen geschoten. Zijn dochter en zonen lie- pen vervolgens over de akkers in zijn richting om de patrijzen op te jagen. Vrieling kon ze dan vanuit zijn loerhut afschieten. Met één schot hagel raakte hij meestal verscheidene patrijzen. Vrieling was bijvoorbeeld niet te spreken als hij met één schot maar één patrijs had doodgescho- ten. Elk schot hagel moest minstens drie patrij- zen opleveren.

Op een morgen omstreeks 1916 zou er weer gestroopt moeten worden. De kinderen moesten in het heideveld van Nicolaas Bos dat achter de boerderij langs lag, het wild opdrijven. In dat heideveld stond ook een loerhut, waar Vrieling meestal dekking zocht om het opgedreven wild te kunnen schieten. Toen hij die morgen met het geweer in zijn hand in het gat wilde springen om dekking te zoeken, zag hij tot zijn schrik jachtopziener Eising in de loerhut zitten. Eising had hem opgewacht. “Zie zo,” zei Eising, “nu heb ik je dan toch te pakken. Ik zou maar gauw

Twée foto's van de boerderij die door Gerrit Vrieling in 1896 werd gekocht. De foto's zijn omstreeks 1955 gemaakt vlak voordat de boerderij is afgebroken. Het grootste gedeelte van deze boerderij was al in 1923 afgebroken.

maken, dat je thuiskwam, als ik je was. Ik kom zo bij je." Vrieling zei niets, draaide zich om en liep met zijn geweer op de rug terug naar zijn huis. In de schuur van zijn boerderij verstopte hij het geweer in de paardenhakselkist en ging aan de keukentafel zitten in afwachting van wat er zou gebeuren. Eising had immers gezegd, dat hij kwam. Enkele minuten later kwam Eising. Hij nam rustig plaats aan de keukentafel. Na een moment van ijzige stilte begon het gesprek. Er werd over van alles en nog wat gesproken, maar niet over stropen.

Nadat hij zijn tweede kom koffie had leeggedronken, brak er weer een moment van stilte aan. Eising die het lege bakkie koffie nog in zijn ene hand had, liet zijn blik glijden van de keukentafel naar Vrieling. Hij keek hem vervolgens recht in de ogen en zei: "Vrieling, je weet natuurlijk wel waar ik voor kom. Ik heb je al een hele tijd in de gaten gehouden, maar ik kon je niet te pakken krijgen. Nu heb ik je dan toch. Ik wil er niet veel over zeggen, als je mij nu belooft nooit meer te stropen, zal ik het door de vingers zien."

Vrieling beloofde Eising nooit meer te stropen en daarmee was de zaak voor beide mannen eenvoudig afgedaan. Zelfs het geweer van Vrieling werd door Eising niet in beslag geno-

men. Vrieling hield zich aan zijn woord. Hij heeft nooit meer gestroopt. De aardigheid was er voor hem voorgoed af.

Patrijzen

Het stropen was voor Gerrit Vrieling weliswaar een sport geweest, maar het bracht ook nog wat extra geld in het laatje. Zo ging de dochter van Vrieling vaak met de geschoten patrijzen of hazen naar Beilen en verkocht ze daar aan vaste klanten. Eén van hen was Kooistra, de directeur van de boterfabriek.

Patrijzen werden niet alleen geschoten, maar ook gestrikt. De strikken werden gemaakt van haar van een ruïn die ouder moest zijn dan zes jaar. Van zo'n paard was het haar namelijk dikker. Als Vrieling dergelijke strikken zette, maakte hij een voergoot waaromheen de strikken werden opgesteld. Wanneer de patrijzen het voer kwamen oppikken, kregen ze de kop in de lussen van de strikken. Maar na de ontmoeting met Eising was ook het zetten van strikken voorbij.

Wildrijckdom

De omgeving van Beilen was in het begin van de 20ste eeuw vermaard om haar wildrijckdom.

Moustache schreef in zijn artikel, dat de goede faunastand te danken was aan de aanwezigheid van jachtopziener Willem Eising.

Moustache: 'Vraagt ge Willem naar den stand van zijn wild, dan weet hij u dat precies op te geven. Elk paartje patrijzen kent hij en hij weet waar ze huizen.

Wordt zijn wild belaagd, hij weet het, want een voetstap of een verdacht voetspoor van een strooper, twee- of vierbeenig, ontgaat zijn blikken niet.

Hij heeft oogen als een roofvogel, hij heeft een neus fijner dan die van een hoenderhond, hij heeft een vijfde zintuig: hij heeft flair. Ze behoeven hem niet te komen waarschuwen voor dreigend gevaar, want hoe 't in hemelsnaam mogelijk is, Willem weet even goed wat er aan de hand is aan de grenzen, ja over de grenzen van zijn veld, als in de onmiddellijke nabijheid van zijn woning.'

Jachtseizoen

Het jachtseizoen werd in de twintiger jaren van de vorige eeuw in de maand september geopend. In het *Nieuwsblad voor Beilen* van 15 september 1922 werd een opgave gegeven van het geschoten wild op de eerste jachtdag. 200 Beesten werden doodgeschoten: 40 hazen, 1 konijn, 154 patrijzen, 3 korhoenders, 1 kwartel en 1 eend.

Van het aantal geschoten dieren werden er 151 geschoten door 13 jagers: Piet Smit, Willem Kuik, Gebroeders Boer, R. Bos en J. Heijting, Jac. Doornbos, J. Nijmeijer, H. van Bergen, J. Lambeek, J. Hunze, R. Brunsting en R. Hadders. Dokter A. Prins ging op deze eerste jachtdag met zijn 'eigen gezelschap' op jacht. Samen schoten zij 49 patrijzen.

In het bericht in de krant werd vermeld, dat de wildstand in de gemeente in het noorden beter was dan in het zuiden.

Een dag later was het resultaat van de jacht ook goed, aldus een bericht in het *Nieuwsblad voor Beilen*.

Het geschoten wild kon men aan middenstanders verkopen. Lammert Nijboer riep in een advertentie van 8 september 1922 de 'Heeren Jagers' op het geschoten wild aan hem te verko-

pen: 'Evenals vorige jaren koopt ondergeteekende alle soorten wild tegen de HOOGSTE PRIJZEN'. Tevens verkocht hij verschillende patronen tegen de LAAGSTE prijzen.

Hoewel ik in de kranten van 1922-1923 en die van 1926-1927 geen gegevens over stroperijen vond, las ik in een advertentie, dat pachter S. Bos van 't jachtgedeelte van 't Staatsgedeelte bij Spier f. 10,-- beloning aan de jachtopzienaars gaf voor elke bekeuring in zijn jachtveld.

Vossen

Moustache complimenteerde Eising vervolgens met het feit, dat deze had weten te voorkomen dat er in zijn jachtgebied veel vossen kwamen. Moustache had het evenals Eising niet begrepen op dit roodwild, getuige zijn opmerking dat het veld in plaats van nuttig wild rijk zou zijn geworden aan vossen.

Moustache had enkele jaren daarvoor een verhaal van Willem Eising gehoord, hoe deze er in het begin van de 20ste eeuw in was geslaagd om een groot aantal vossen dood te schieten. Wat was het geval? De eigenaren van de bossen bij Spier

Willem Eising met zijn jachthond

die geen jagers waren, hadden op hun terreinen een twaalfstal uit Duitsland geïmporteerde vossen losgelaten. Veertien dagen later kwam iemand Willem Eising waarschuwen, dat er in de omgeving van Spier vossen waren gezien.

Op de vraag van Eising, wanneer hij ze had gezien, antwoordde de man: "Eergisteravond." "Nou," zei Eising, "Die zal je nooit meer horen blaffen man. Kun je zwijgen, dan zal ik je wat laten zien. Ga maar mee."

Langs een laddertje klommen de beide mannen naar de zolder. Wat de man daar zag, deed hem onthutst de handen in elkaar slaan. Elf vossen hingen netjes op een rij. Zij waren alle gevallen door het zelden falend schot van Eising.

Hoe dat in zijn werk was gegaan?

Eising die ook wel buiten zijn terrein op verkenning ging, had in de buurt van de Spieringerbossen een vossenprent gevonden. Een enorme onrust maakte zich van hem meester. Hij ging vlug naar huis en vroeg zijn vrouw een flink aantal boterhammen voor hem gereed te maken. Toen dat gebeurd was, stak hij zijn proviand in zijn ene jaszak en een 25-tal patronen in de andere, schouderde zijn geweer en vertrok van Holthe in de richting van Spier.

Toen hij begon te speuren, vond hij tal van sporen van de uitgehongerde vossen. Hij kreeg een ingeving en voerde zijn plan fluks uit.

Hij schoot een konijn en maakte in het beest een inkerving, zodat het warme geweide open lag. Hij bond het konijn aan een touw en sleepte het op een vijftal pas achter zich aan.

Na nauwelijks tien minuten het konijn kris kras door het bos te hebben gesleept, had één der vossen de heerlijke verwaaiing al in de neus gekregen en kwam het uit de dekking met het oogmerk zich te goed te doen. Deze nieuwsgierigheid moest de vos met de dood bekopen en zo volgde geleidelijk de rest, waarbij Willem Eising een paar maal kans kreeg een doublet (= een tweetal) te schieten, waarvan hij profiteerde, zodat Eising tegen de morgen, de heldere maan was die nacht zijn bondgenoot geweest, met alle elf vossen, netjes op een rij op een wagen gelegd, in Holthe terugkwam.

Moustache complimenteerde de Holther jacht-

opziener met het feit, dat hij de wildstand in de omgeving voor een grote ramp had behoed.

Op jacht

Ben je met Eising op jacht, dan behoef je niet te vragen wat nu te doen? Moustache: 'Eising heeft de leiding en als ge het beoordeelen kunt, zult ge onmiddellijk beseffen, dat die in kundige handen is. Als de hoenders ongenaakbaar zijn, wat in Drente nog al eens het geval is, dan weet Eising wel raad en waar hij de geweren aanstelt, daar komen de kluchten (= een vlucht vogels) overstriken, zoo waar als twee keer twee vier is. Dat weet hij precies, want hij kent zijn wild en ook diens gangen.'

Holtherveld

Het jachtrecht van het Holtherveld was in het begin van de 20ste eeuw vaak in andere handen overgegaan, wat voor de wildstand niet bevorderlijk was. Het was Eisings verdienste dat hij deze weer op peil heeft gebracht.

Onderscheiding

Door zijn ijver en trouwe plichtsbetrachting, maar vooral door zijn kunde en vakmanschap was Eising een voortreffelijke jachtopziener die zijn vak grondig kende. Voeg daar zijn flair nog aan toe en men weet, dat het wild onder zijn hoede volkomen veilig is.

Door de Nederlandse vereniging van jacht-opzichters, waarvan Eising lid was, werd hem de vergulde zilveren dienstmedaille voor 25-jarige trouwe dienst met bijbehorend brevet op 28 januari 1927 uitgereikt.

Nieuwsblad voor Beilen

Uit het artikel in het *Nieuwsblad voor Beilen* blijkt, dat Willem Eising een goed beheerder van zijn jachtveld was. Hij ging met de 'heren jagers' vaak op jacht en beleefde met hen verscheidene avonturen. De dag van zijn jubileum werd door 'zijn patroons, verschillende heren jagers en zijn collega's' tot een onvergetelijke dag gemaakt. Volgens het bericht in het *Nieuwsblad voor Beilen* verstond Eising zijn vak terdege en oefende hij het op humane, maar vastberaden wijze uit.

Een familiefoto van het gezin van Willem Eising. De foto is genomen ter ere van het 35-jarig huwelijksfeest. Op de foto staan afgebeeld: achterste rij, vanaf links: Alberdiena, Roelofje, Willem, Albert, Willempje, Diena. Op de tweede rij (zittend), vanaf links: Geesje, Willem Eising, Roelofje Eising-Vredeveld en Diena. Vooraan zitten de beide jongste kinderen, vanaf links: Wilhelmina Roelina en Aaltje.

Wie was Willem Eising?

Willem Eising was op 25 september 1874 geboren. Zijn ouders waren Roelof Eising en Willemtjen Jonkers.

Op 7 september 1894 was Willem Eising te Beilen in het huwelijk getreden met Roelofje Vredeveld. Zij was op 9 januari 1872 geboren. Uit het huwelijk van Willem Eising en Roelofje Vredeveld werden de volgende kinderen geboren:

- Willempje, geboren 17 december 1894; overleden 2 oktober 1899;
- Geesje, geboren 29 oktober 1896; overleden 22 juli 1992;
- Diena, geboren 9 november 1898; overleden 1 december 1982;
- Willempje, geboren 18 november 1900; overleden 25 mei 1977;
- Alberdiena, geboren 10 maart 1903; overleden 13 november 1979;
- Roelofje, geboren 15 april 1905; overleden 5

januari 1971

- Hilligje, geboren 8 april 1907; overleden 27 september 1983;
- Willem, geboren 12 mei 1910; overleden 16 november 1989;
- Albert, geboren 28 februari 1913; overleden 11 augustus 1997;
- Wilhelmina Roelina, geboren 30 april 1915; overleden 28 februari 1985;
- Aaltje, geboren 26 november 1917; overleden 15 oktober 1971.

Willem Eising heeft aanvankelijk in Holthe gewoond, waar zijn kleinzoon Wim Moes jarenlang een garage heeft gehad. Later verhuisde hij naar Beilen, waar hij in de Molenstraat en in de Torenlaan heeft gewoond. Roelofje Vredeveld overleed op 13 november 1948. Een paar maanden later, op 2 maart 1949, overleed Willem Eising. Het echtpaar Eising ligt begraven op het kerkhof aan de Torenlaan.

Artikel:

- Aan de totstandkoming van dit artikel hebben meegewerkt K. Gils, G. Moes, T. Moes-van Goor en J.L. Paping. Dankzij de medewerking van de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging kwamen wij in het bezit van een kopie van het artikel over Willem Eising uit het blad De Nederlandsche Jager.

Foto's:

- De foto's op de bladzijden 14, 16 en 18 zijn van G. Moes. De twee foto's op bladzijde 15 zijn van J.L. Paping.

TORENLAAN

De Historische Vereniging Gemeente Beilen is in het bezit van een prachtige foto van de Torenlaan in onbebouwde toestand. Het volgende artikel vertelt iets van de eerste woningen die na de oorlog aan de Torenlaan zijn gebouwd.

In het gemeente-archief vond ik informatie over de eerste naoorlogse woningen die aan de Torenlaan werden gebouwd. In een brief van de Technische Dienst van 13 september 1954 aan het gemeentebestuur van Beilen werden plannen ontvouwd voor de bouw van twee dubbele middenstandswoningen met een rijkssubsidie van f. 4.757,50 per woning. Deze woningen zouden tegelijk met de bouw van de Christelijke Lagere Landbouwschool gerealiseerd kunnen worden. Uit de brief van 11 februari 1955 aan Gedeputeerde Staten van de Provincie Drenthe te Assen blijkt dat de aanbesteding van de vier woningen op 18 januari 1955 heeft plaatsgevonden. De totale aannemingssom bedroeg f. 73.082,--. Daarmee werd de begroting met f. 14.282,-- overschreden. Dat leverde ten gemeentehuize een probleem op. Men was bevreesd dat de exploitatie van deze woningen niet sluitend zou worden, omdat de huur wel eens te hoog kon worden.

Er zat dus niets anders op dan diverse bezuinigingen aan te brengen, zodat men op een totale aannemingssom van f. 66.345,-- uitkwam. De

oorspronkelijke huur van f. 12,95 per week moest evenwel nog met f. 1,55 verhoogd worden, zodat de huur f. 14,50 per week zou bedragen, een voor die tijd flink bedrag. Wel moest de directie van Wederopbouw en Volkshuisvesting te Assen zich nog met deze verhoging akkoord verklaren, hetgeen gebeurde. Ook Gedeputeerde Staten gaven een verklaring van geen bezwaar af.

Toch waren de raadsleden niet erg gelukkig met de voorgenomen bezuinigingen en werden er in de raadsvergadering enige woorden aan gewijd. Tijdens de raadsvergadering van 10 februari 1955 werd er over gedebatteerd. Raads-lid L. Nijboer (CHU) 'meent begrepen te hebben dat er enorme bezuinigingen in het bouwplan worden aangebracht en juist bezuinigingen die het 'fijne' van de woning teniet doen.' (...) Tenslotte merkte Nijboer nog op dat het met de soliditeit van de woningen er ook niet beter op zou worden nu inplaats van lood boven de ramen en deuren lodorite zou worden aangebracht.

Raadslid A.K. Mulder (VVD) kreeg zelfs de indruk dat de te bouwen woningen van 'inferieure' kwaliteit dreigden te worden. Hij wenste dat B. en W. het voorstel terugnamen om het in de volgende raadsvergadering opnieuw aan de orde te stellen. 'De Raad zal dan niet zo onvoorbereid tegenover het voorstel van Burgemeester en Wethouders staan als nu het geval is.'

Burgemeester S.G. Römelingh gaf Mulder geen kans zijn gram betreffende het onverwachte voorstel te halen, want de zaak eiste haast. 'De inschrijving wordt immer voor een bepaalde termijn gestand gedaan; is deze termijn eenmaal afgelopen, dan heeft de inschrijver het volste recht om verder van zijn inschrijving af te zien.' Dat zou uiteraard meer kosten met zich meebrengen en daar zou Mulder toch ook niet van gediend zijn, suggereerde de burgemeester. Dat de woningen van inferieure kwaliteit zouden zijn, zou niet bewaarheid worden. Het Hoofd van de Technische Dienst was na het doorlezen van de bezuinigingen zelfs van oordeel, 'dat zij de hechtheid van de woningen niet nadelig zullen beïnvloeden.'

Dat laatste zal ongetwijfeld waar zijn geweest,

maar enig ongemak brachten de bezuinigingen toch wel met zich mee. Op 30 juli 1956 schreven Nieman en Ir. Steeneken van het gelijknamige architectenbureau te Assen dat destijds uit zuinigheidsoverwegingen de goten om de schuurtjes bij de woningen waren weggelaten. Ze zouden ook worden weggelaten bij de blokken van twee woningen aan de Esweg en Torenlaan die op dat moment in aanbouw waren. De heren architecten vonden het ongebruikelijk dat goten aan schuurtjes werden weggelaten, maar het ontbreken ervan was voor de bewoners toch wel bezwaarlijk. Zij stelden dan ook de gemeente voor alsnog goten, afvoerpijpen en riolering voor tien woningen aan te brengen, begroot op 10 x f. 210,-- = f. 2100,--.

Er moest daarop een voorstel naar B. en W. In een brief van 14 augustus 1956 schrijft afdeling II van de Gemeente-secretarie dat bij uitvoering een huurverhoging van f. 0,17 per week moet worden doorgevoerd. De brief eindigt met: 'Van deze tien woningen zijn inmiddels reeds enige bewoond. Het is wellicht wenselijk eerst contact met de bewoners op te nemen of deze al of niet bereid zijn deze verhoging te betalen'.

De westzijde van de Torenlaan is nog agrarisch land. Het torentje links staat op het vooroorlogse postkantoor. De telegraafdraden kwamen daar bijeen.

De eerste naoorlogse huizen aan de Torenlaan. De foto is in 2002 gemaakt.

Op 2 oktober 1956 kon afdeling II aan B. en W. laan en Esweg bereid waren deze verhoging te de geruststellende mededeling doen dat de betalen. Slechts één bewoner merkte op dat hij woners van bedoelde woningen aan de Toren- hier noodgedwongen mee instemde.

De huur voor de woningen aan de Torenlaan en Esweg werd in februari 1956 vastgesteld:			
Annuïteit grondkosten	3,7869% van f. 5.535,86	=	f. 209,64
Annuïteit bouwkosten	4,2633% van f. 51.336,81	=	f. 2188,65
Grondbelasting	4 x f. 17,50	=	f. 70,--
Reinigingsbelasting	4 x f. 31,50	=	f. 126,--
Brand- en stormverzekering		=	f. 24,48
Algemene onkosten	4 x f. 11,75	=	f. 47,--
Onderhoud	4 x f. 100,--	=	f. 400,--
			f. 3065,77
huur per week: (4x52) 208			f. 14,739
afgerond			f. 14,75

Verantwoording foto's:

- blz. 20, Archief HVGB
- blz. 21, T.L. Kroes / Archief HVGB

VERHALEN VAN JAKOB DE BOER

Jakob de Boer, roepnaam Jaap, werd op 11 april 1900 geboren.¹⁾ Hij was landbouwer op Oranje, waar hij bij de sluis woonde. Elke dag zag hij de scheepvaart door het Oranjekanaal. Dat had naast de landbouw zijn interesse. Hij heeft in zijn streektaal een tekst geschreven over de vaart met de snikke. Toen zijn dochter, mevrouw Geesje Bakker-de Boer in het vorige tijdschrift van onze vereniging een foto van een snikke zag staan, herinnerde zij zich het verhaal van haar vader. Jakob de Boer hield er van een beetje te filosoferen. Als het werk gedaan was, probeerde hij wel eens zijn gedachten en gevoelens aan het papier toe te vertrouwen. De volgende stukjes geven een indruk van het kleine stukje Drenthe waar hij zich ondanks de problemen die het leven soms geeft, toch gelukkig voelde. Ze zijn in het begin van de zestiger jaren van de vorige eeuw geschreven.

De snikke

Veur veertig, vieftig jaor, toen haj dat alle dagen, “Bruu heuj!” De snikke komp ter an. De snikkejongen achter ’t peerd zet de handen om de mond en röp: “Bruu heuj!” De basbrugge wordt opendreit en de snikke gaot der deur. Op de hangbrugge staot een kalverkoopman en zeg: “Ie moet maor even aanleggen, want ’k heb hier vier kalverbiggen.”

“Da’s een boel,” zeg de snikkeman, “boel late kalver vanne jaor, want ’t is jao al meie.”

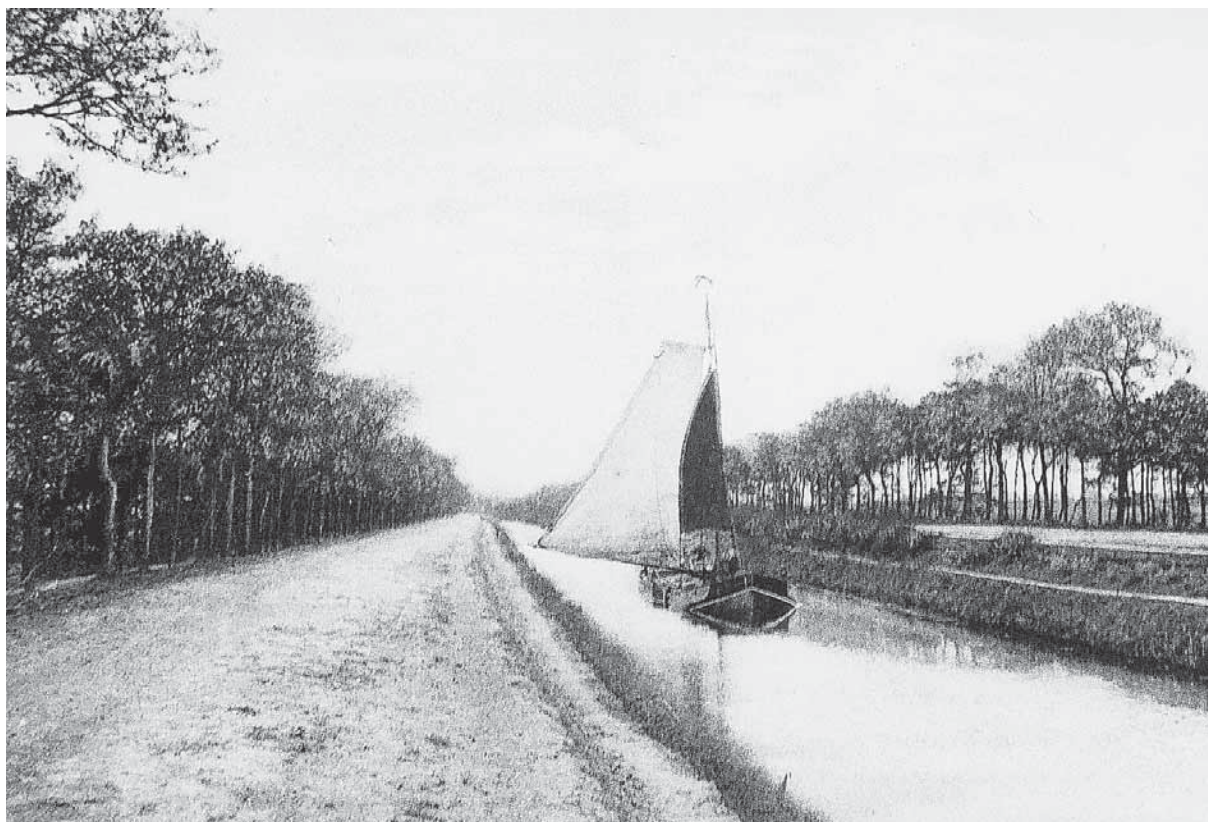
De snikke wordt aan de kaante legd. De kalver die an de kaante van de straote liggen, bent de poten an mekaar bunnan met een stroband. Ze griept de dierties bij de poten, en dan sleept de koopman ze naor de snikke, waar ze in de

afdeling kalver terecht komen. Gelukkig hier liggen ze temeinzen op dreug stro.

“Vooruit maor,” röp de snikkebaos, “en daolijk Mugge roepen heur, die hef londense varkens die metmoeten!”

Jakob de Boer

Scheepvaart in het Oranjekanaal

Peerd zet gang, de snikkejongen zit er in loop-pas achteran, en de snikke snit deur 't waoter midden in de vaort. 't Waoter schoemt, zoveel gank hef-ie.

“Mugge, heuj!”

Mugge röp weerumme: “Stille maor, wij bent d'r al mit an.”

“Hu,” wordt jagertien commandeert. Peerd lop now now zachies en de liende sleept over de grond. d'Olle Mugge met een paar jonges brengt de varkenties bij de snikke. De snikkeman trekt de varkenties bij de oren veuruut en d'olle Mugge douwt wat bie de staarte. Over een plaanke gaot ze de snikke in en klaor bent ze.

“Vooruut maar!” wordt commandeerd. Peerd trekt de liende strak en die zwiept met veul gesputter uut waoter.

Daor staon een paar vrouwluu an de kaante van de vaort. Ze wilt met de snikke hen Assen. Der wordt even een plaanke uutlegd, dan kunt ze wat

gemakkelijker an boord komen. 't Kost een dubbeltien; nou, daor kuj toch niet veur lopen. Bij de Wolvenberg staot ook een vrouw an de kaante van de vaort en: “Wil-ie mij wel even wat laxeerpillen mitnemen uut Assen? Ie weet wel ukkende.”

“Bruu heuj!” Te Liembrugge wordt afdreid en de snikke giet der deur, naor Assen. Nou, de snikke redt zich wel.

Vanaovend komp-ie weer. Dan levert-ie de laxeerpillen of. Hij moet dan even stille leggen, want der mot betaold worden. Dan worden der bij de bakkers en de winkeliers wat opgegeven bestellingen ofleverd: een baol meel of een zak met krenten, een baol suker of een matte met viegen (vijgen).

De schooljonges spreekt het jagertien an. “Bevalt wat met Lamert achter snikkepeerd? Mij dunkt, ie moet er af en toe mieters achteran beinzelen; zit-ie der ook wel ies op? Hej altijd joen piepe in de braand? Moej gien touwgies om

de broekspiepen hebben, aans kuj de kousen nog wel ies smerig kriegen?”

“Vooruit maor,” is ’t commando. Lamert stek zien tonge uut tegen zien plaoggeesten en zeg: “Verrek om mij.”

“Vot,” zegge tegen snikkepeerd. Zie bint nou gauw in huis. Lamert neemt zien hoorn en speelt zien olle snikkelieden:

Ta-ta-ra-ta-ta-ta-taa

Ta-ta-ra-ta-ta-taa!

Moeder is het eten gaor?

De snikke komp ter an!

Mijn sluisje

Op de weg langs het Oranjekanaal van Smilde naar Oranje passeert men halverwege de sluis. Links ruist dan een bosje met dunne, slanke eiken, waarvan ten oosten een oud boerderijtje nog altijd stand houdt, en ten westen van het bosje verbergt zich een nog nieuwe burger-

woning voor gure oostelijke winden. Rechts murmelt en borrelt de sluis en op het grastapijt dat haar begrenst staat het kantoortje van de sluiswachter, bijna geheel van glas, fonkelend in de zon, als was het van kristal. Op de achtergrond de witte sluiswachterswoning, afstekend bij de omgeving en van verre zichtbaar. Ziet u, dat is mijn speciaal stukje Drenthe. Daar heb ik gespeeld, gestoeid, gewerkt. Daar heb ik mij verheugd in hartelijke vriendschap en soms geleden onder de druk der eenzaamheid, daar ben ik geprezen en gestraft, daar heb ik gemijmerd en geduld. Daar ondervond ik verdriet en teleurstelling, maar ook blijde levensmoed. Zou deze omgeving mijn speciale stukje Drenthe dan niet zijn?

Zonnig leven

’t Is in het begin van de maand mei, een blijde zonnedag. De hoogopgaande, dunne eiken wie-

De huidige sluis in het Oranjekanaal schuin tegenover de woning van Jakob de Boer.

De boerderij van Jakob de Boer; vanuit Oranje gezien rechts voor de sluis.

gen in de milde voorjaarswind en het bladerdak overkoepelt het lager staande fijne struikgewas. Aan de rand van het bosje staan vlier en lijsterbes in volle, witte bloei. De houtduif koert, de tortel laat zich horen, evenals de koekoek. Een kraai verlaat het hout en strijkt neer in de weide. Statig stapt ze tussen de koeien om even later het ruime luchtruim te kiezen. Een vlaamse gaai schreeuwt met luid spektakel, als was het bos van hem alleen en met onbeschrijflijk gepietpieter scharrelen talloze mezen in gezellige haast door het dichte kreupelhout en op dat alles schijnt de zon.

Avondstemming

Het is november, vijf uur in de namiddag. Nu is het druk bij de sluis. De schippers brengen haastig de aardappelooft naar hun bestemming, de fabriek in Oranje. Het kantoortje van

de sluiswachter, in de zomer fonkelend in het licht der zon, straalt nu het helder licht van binnen uit en staat in witte gloed. De lichtbundels vallen door het glas en vinden hun weg langs de slanke eikenstammen. Het is afwisselend licht en schaduw, dooreengestrengeld als lichte en donkere draden door heel het bosje heen.

Staande bij het boerderijtje kan men de draden volgen, welke samenbundelen in de helle vlam van het kantoortje bij de sluis. En achter al dat geheimzinnige beweeg en geflonker, de televisietoren, die met zijn krans van helder licht en rode lampen de hemel gaat bestormen, en met succes! In de schemeravond heeft hij met zijn hoge top juist de eerste rode ster bereikt. De stralenbundels door het bosje, het helverlichte kantoortje bij de sluis en de vurig steigerende televisietoren samen, dat is een feeënrijk, een sprookjesland, dat is mijn speciale stukje Drenthe.

Noot:

- 1) Jakob de Boer, geboren in 1900 in Ommelandenwijk (gem. Veendam), later verhuisd naar Smilde, kwam in 1911 met zijn ouders naar Oranje bij de sluis (nu Oranje 64). Men kan wel zeggen dat hij nog net in de gemeente Beilen woonde; de grens tussen Smilde en Beilen liep langs de westzijde van zijn schuur. Hij heeft daar tot 1967 gewoond. Roelof Bakker en Gees Bakker-de Boer namen het bedrijf toen over.

In 1975 is Jakob de Boer overleden.

Verantwoording foto's:

- Portret van Jakob de Boer: G. Bakker-de Boer.
sluis en boerderij: T.L. Kroes/archief HVGB.

REACTIES VAN LEZERS

De redactie heeft het wel geweten, dat er in het vorige nummer van ons tijdschrift een foto met een verkeerd bijschrift werd geplaatst (blz. 26). De titel luidde: Openbare Lagere School Schoolstraat 1939. De juiste titel luidt: Fröbelschool 1937.

Fröbelschool 1937

Direct na het verschijnen van het jaargang 14, nummer 1, maart 2002, rinkelde de telefoon voortdurend: “De redactie had toch beter moeten weten.” “Hier staan kinderen op die zowel naar de openbare lagere school zijn gegaan als naar een school voor bijzonder onderwijs.” enz. enz. Inderdaad, dom, dom! Maar als het tijdschrift gedrukt is, staat het zwart op wit en kan alleen een rectificatie de zaak weer goed maken. Welaan, hier volgt een bloemlezing uit de opmerkingen die wij mochten ontvangen.

Mevrouw L. de Blouw-Vording schreef: ‘De eerste Fröbelschool kwam in 1937 Beilen in een zaaltje achter de synagoge. Toen ze zes jaar waren, gingen de kinderen naar verschillende scholen voor lager onderwijs.

Bij de synagoge waren enkele hekjes van buizen om fietsen tegen aan te zetten. Wij gebruikten die buizen om aan te hangen of bij spelletjes zoals ‘Schipper mag ik overvaren...’.

De moeder van Catrien Koopman was geen kleuterjuf, maar kwam even kijken, juist toen de fotograaf bezig was. Zij kwam zodoende ook op de foto. Verscheidene mensen waren een beetje boos dat zij met haar kinderen op de foto kwam. O ja, ik ging met een houten stepje naar school.’

Mevrouw N. de Jonge-Kerkhove kon nadere informatie geven over enkele namen. Ook gaf zij aan welke kinderen naar het bijzonder onderwijs gingen. Jantje Schuur-Hof merkte op: ‘Rechts juf Schotanus, de kleuteronderwijzeres van deze klas. Juf Schotanus was destijds in de kost bij meester Hooghiem, onderwijzer aan de OLS aan de Schoolstraat. De familie Hooghiem woonde aan de Esweg 82 te Beilen. Het huis op de achtergrond staat op de hoek van de Schoolstraat en de Prins Hendrikstraat.

De Beiler synagoge waar in de aanbouw rechts een Fröbelschool werd gehouden.

Achterste rij: mevr. Koopman, Aaltje Gils (naar gereformeerde school), Sjoerd Eleveld, Piet Eleveld, Jantje Maat, Marinus Maat, Lucie Vording (naar herv. school), Alie Westerhof, juf. Schotanus. Tweede rij vanaf achteren: Katrien Koopman, ...?, Geke Boneschanser, Jantje Hof, Jacobus Prakken, Henk Wassenaar, Henk Weggemans. De twee kleine kinderen links voor de tweede en derde rij zijn kinderen van mevrouw Koopman. Derde rij: Tonny Kats, Zwaantinus Geertjes (naar herv. school), Joop Gorter, Tinus Habing(?), Albert de Jong, Klaas Blom (hervormde school). Voorste rij: Klaas Luinge, Harm Busscher, Nico Kats, Willem Vrieling, Henk Smit.

De klassen van juf De Vries en juf Werkman uit 1935 met de namen zoals afgedrukt in Een Schienvat vol Herinneringen. Bovenste rij vanaf links: Bas Hidding, Foppe Kerkhove, Klaas Hunze, Jan Padding, Kobus Koerts en Bertus Meijering. Tweede rij: Willem Gils, Geert Beuving, Derk Vos, Hendrik Koning, Henk Oosting, Geert Timmerman. Derde rij: Wiesje Ludwig, Jeltje Wijngaarden, Klaasje Mensing, Fré van Veen, juffrouw Werkman, Jantje Boonstra, Jantje Ludwig, ...?, juffrouw De Vries. Vierde rij: Gezina Gils, Alie van Guldener, Aaltje Hulzebosch, Hennie Stevens, Annie Wassen en Hennie Nijboer. Vijfde rij: Dikkie Mulder, Henk Sterkman, Evert Bos, Harm Meppelink, Aaltje Wiggering en Jan Koerts.

Openbare lagere school

Ook de plaatsing van de foto van de openbare lagere school aan de Schoolstraat 1934 vroeg om enig commentaar. E.H. Eding uit Ried maakte ons attent op het feit dat de foto ook afgedrukt staat in *'Een schienvat vol herinneringen'*, jubileumboek ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de mr. Harm Smeengeschool, 1960-1985. De reünie werd op 13 april 1985 gehouden. Ook mevrouw A.P. Oosterhof-Bos en W. Gils reageerden op de publicatie. Zij vertelde dat zij juffrouw De Vries (rechts op de foto) drie jaar als onderwijzeres had gehad.

Over juf De Vries schrijft E.H. Eding het volgende: 'In 1931 ging ik naar de lagere school en kwam bij juf De Vries in de klas. Tot en met de derde klas ging de juf met de leerlingen mee. Van haar weet ik mij nog te herinneren, dat zij

een lieve juf was. Bij ziekte van een leerling(e) kwam zij altijd op huisbezoek. Voor de zieke bracht zij een dikke sinaasappel, tegen de paasdagen een chocolade paasei en tegen Sinterklaas een speculaashart mee.

Mijn eerste schooldag herinner ik mij nog goed. Normaal liepen veel kinderen op klompen, maar de eerste schooldag mochten wij schoenen aan. Kinderen van boeren en arbeiders droegen zwarte kousen. De kinderen van de dominee, dokter en notaris droegen altijd schoenen naar school en ze hadden bruine kousen aan.

Ik herinner mij het volgende nog als de dag van gisteren: Ik zat achterin de klas, vlak bij de deur. Van juf kregen we allemaal een blaadje papier met daarop langwerpige hokjes en ze gaf een potlood. Op het schoolbord tekende juf eenzelfde langwerpig hokje en zette een streep van linksonder naar rechtsboven. Toen zei ze: "Zo

moeten jullie het ook op het blaadje doen.” Iedereen ging ijverig aan het werk. De een met de tong half uit de mond, de ander beet op het eindje van z’n potlood. Het was best moeilijk om binnen de lijnen te blijven.

Op een gegeven moment was ik klaar met lijntjes trekken, want schrijven kon ik het niet noemen. Ik stapte toen uit de bank en rende als een haas naar m’n huis. In de Prins Hendrikstraat - toen nog een grindweg - werd ik ingehaald door een

paar jongens uit een hogere klas. Zij hebben mij naar school teruggebracht.

Voor zover ik mij herinner, heb ik geen straf gehad. Daarvoor was juf De Vries veel te lief.’

Opmerking

Voor een grote uitvoering van de twee klassenfoto’s verwijzen wij naar het vorige nummer van *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jrg.14, nr.1, maart 2002, blz. 26, 27.

Beiler vrouwenvereniging, ongeveer 1935. Hierboven plaatsen wij een nieuwe foto. Beiler dames maakten omstreeks 1935 een uitstapje naar de dierentuin. Wie kan hierover iets vertellen, bijvoorbeeld welke vereniging? Ook zou het plezierig zijn als de voorletters van de dames bekend zijn.

Wij beschikken over de volgende gegevens: staand, vanaf links: mevr. Fokkens (?), mevr. Smit (?), mevr. Mulder, mevr. G. Kuik-Pol, mevr. Boer, mevr. Bazuin, mevr. Scholten, mevr. Geertjes-Nijboer, mevr. Boerema, mevr. Stevens, mevr. Beugel, mevr. Laske, chauffeur Otte Fernim, mevr. Niemeijer, onbekend. geknield: mevr. Hartsema-Eleveld, mevr. Dondorff-Padding, mevr. Nijboer, mevr. Arbeider, Seije Beuving-Piel, mevr. De Jong, mevr. Spruytenburg.

Bestuursmededelingen

Werkgroepen

De Historische Vereniging Gemeente Beilen heeft zich sinds haar oprichting in 1989 met name geconcentreerd op de uitgave van een goed verzorgd tijdschrift en de uitgave van verschillende boekwerken, waaronder een aantal grote over de geschiedenis van de gemeente Beilen van 1811-1997 en van de gemeente Beilen in de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast verzorgt het bestuur lezingen en foto- en filmpresentaties. Bestuursleden houden zich verder bezig met het archiveren van foto's, bevolkingsgegevens en ander verkregen materiaal. Regelmatig worden ook vragen van personen en/of instanties met betrekking tot genealogie beantwoord.

Het bestuur van de Historische Vereniging Gemeente Beilen wil vanaf najaar 2002 de regionale geschiedbeoefening onder de leden stimuleren. Het bestuur wil daarvoor het oprichten van werkgroepen met een duidelijke taakstelling stimuleren en zal daarvoor ook zelf met een aantal suggesties komen. Verder zal het bestuur allerlei randvoorwaarden scheppen voor de uitvoering van de werkzaamheden van een werkgroep. Deze zullen bestaan uit: voorbereiding, financiën, werkruimte, toegang tot bronnen, begeleiding en publicatie.

De leden van de vereniging zullen de werkzaamheden moeten uitvoeren. Naast de suggesties van bestuursleden voor de vorming van werkgroepen is het ook wenselijk dat uit de leden onderwerpen voor onderzoek worden aangedragen. Voorwaarden voor het starten van een werkgroep is, dat er een werkplan en een onderzoeksplan met een onderwerp en een probleemstelling voor het onderzoek is. In een vervolgfase zal de werkgroep een schrijfplan moeten opstellen. Deze drie punten zullen met de te vormen werkgroepen verder worden uitgewerkt.

Het bestuur van de vereniging denkt aan de volgende werkgroepen, waarbij in deze mededelingen de voorlopige deelprobleemstellingen en het doel van het onderzoek, de publicatievorm, is weergegeven:

Beilers in Nederlands-Indië in de periode 1945-1949

Probleemstelling:

Hoe hebben Beiler militairen de acties in Nederlands-Indië gedurende de periode 1945-1949 meegemaakt?

Deelprobleemstellingen:

Welke Beilers gingen vrijwillig als militair, als dienstplichtig militair naar Ned. Indië en welke Beilers weigerden dat? Wat was voor een ieder van hen de reden?

Wanneer vertrok men? Hoe was men opgeleid?

Hoe ervoer men de reis naar en de aankomst in Nederlands-Indië?

Wat deed men in Nederlands-Indië?

Hoe ervoer men in Nederlands-Indië de internationale druk op Nederland om Nederlands-Indië te dekolonialiseren?

Hoe ervoer men 3 augustus 1949, het einde van het koloniale bewind?

Hoe was het vertrek uit Indonesië en de terugkomst in Nederland?

Hoe kijkt men in 2002 terug op de keuzes van de jaren 1945-1949 en het verblijf in Nederlands-Indië?

Publicatie:

Een publicatie in boekvorm in november 2002 of voorjaar 2003.

Deze werkgroep is inmiddels van start gegaan.

Boerderijen van 1832 in de buurtschap ...

Probleemstelling:

Welke boerderijen stonden er in 1832 in de buurtschap?

Deelprobleemstellingen:

Wie waren in 1832 de bewoners c.q. de eigenaar(s) van de boerderij?

Welke bewoningsgegevens zijn er van de boerderij van voor 1832?

Wie waren de bewoners na 1832?

Wat is er nog bekend van de bouw en/of verbouwingen van de boerderij?

Wat is er nog bekend van het gebruik van de boerderij: de grootte van het land dat bij de boerderij hoorde en de veestapel?

Publicatie

Het doel is te komen tot een artikel in het tijdschrift of een boekwerk.

Emigratie uit de gemeente Beilen in de periode 1811-1997

Probleemstelling:

Welke mensen emigreerden in de periode 1811-1997 uit de gemeente Beilen?

Deelprobleemstellingen:

Welke personen zijn geëmigreerd?

Waar woonden zij in de gemeente Beilen?

Wat was de reden om te emigreren?

Waar zijn zij naar toe geëmigreerd?

Wat voor werk deden zij in hun nieuwe omgeving?

Hoe woonden zij?

Zijn hun verwachtingen uitgekomen?

Publicatie:

De verzamelde gegevens moeten uitgegeven worden in boekvorm.

Landbouw

Probleemstelling:

Wat weten we nog van gebruiken in de landbouw uit de periode 1850-1950?

Opzet:

Aan de hand van literatuur over de landbouw in de periode 1850-1950 een beschrijving te maken van de essen, het maaien, de oogst, het dorsen, landbouwwerktuigen, het spinnen en de bouw van de boerderij in de voormalige gemeente Midden-Drenthe.

Deelnemers:

(Oud)-landbouwers die de gebruiken van voor 1950 nog kennen.

Voor deze werkgroep zijn de vertellers belangrijker dan de schrijvers...

Publicatie

Het doel is te komen tot een artikel in het tijdschrift of een boekwerk.

Middenstanders

Probleemstelling:

Middenstanders in (de gemeente) Beilen in de (straat) / (het dorp) van 1900-1950

Wie waren de middenstanders in Beilen in de (straat) / (het dorp) van 1900-1950?

Deelprobleemstellingen:

Wat was de nering van de middenstanders?

Was er ook sprake van een verzuilde middenstand, zowel onder de middenstanders als onder hun klanten?

Waren de middenstanders ook landelijk, regionaal of plaatselijk georganiseerd?

Bereidde het assortiment van het winkelbedrijf zich in de eerste helft van de 20ste eeuw ook uit?

Hoe was hun welstand?

Publicatie

Te komen tot een serie artikelen over de middenstanders in (de gemeente) Beilen in de (straat/buurtschap) in het tijdschrift.

Monumenten in de gemeente Beilen anno 2002

Probleemstelling:

Welke rijksmonumenten zijn er in de voormalige gemeente Beilen en welke monumenten behoren vanwege hun stijltypische bouw of vanwege cultuurtechnische aard op een gemeentelijke monumentenlijst te worden geplaatst?

Publicatie

In samenwerking met de gemeente Midden-Drenthe en andere (historische) verenigingen en instellingen te komen tot een monumentenlijst van en voor de gemeente Midden-Drenthe.

Molens in de gemeente Beilen in de periode 1811-1997

Deelprobleemstellingen:

Waar, wanneer en welke soorten molens hebben er in de gemeente Beilen gestaan of zijn nog aanwezig?

Wat is de relatie tussen de familienaam Mulder en molenaars?

Hoe zag de financiële huishouding van een molenaar eruit?

Met welke gemeentelijke en rijksbelastingen had een

molenaar te maken?

Had de molenaar de eerste agrarische onderneming?

Publicatie

Het doel is te komen tot een artikel in het tijdschrift of een boekwerk. Dat laatste zal dan moeten gebeuren in samenhang met een beschrijving van andere agrarische ondernemingen, zoals zuivelfabrieken, korenmaalderijen, siepelfabriek, turfstrooiselfabriek e.d.

Ontginningslandgoederen in de gemeente Beilen in het tijdsbestek van een eeuw: de periodes 1900-1940, 1940-1945 en 1945-2000

Probleemstelling:

Welke ontginningslandgoederen waren er gedurende de 20ste eeuw in de gemeente Beilen?

Deelprobleemstellingen:

Wat was het doel van een ontginningslandgoed?

Bleef de doelstelling gedurende de verschillende periodes hetzelfde?

Hoe ging de ontginning in zijn werk?

Hoe ging het met de arbeiders, hun lonen en arbeidsvoorwaarden?

Hoe was de inrichting c.q. de infrastructuur van een ontginningslandgoed?

Hoe was de verhouding van het verwachte rendement in vergelijking met de werkelijke opbrengsten in de onderscheiden perioden?

Politiek en partijen in de gemeente Beilen 1890-1940

Probleemstelling:

Welke diverse politieke richtingen kristalliseerden zich uit in politieke partijen in de periode 1890-1940?

Deelprobleemstellingen:

Hoe manifesteerden zich deze politieke partijen in de gemeente Beilen?

Hoe kwamen eventuele afdelingen tot stand?

Hoe was de sociale opbouw van hun electoraat?

Hoe werd door de partijen de gemeentepolitiek ingepast in de landelijke politiek en in de partijpolitiek: bijvoorbeeld de schoolstrijd?

In hoeverre waren gevormde colleges een afspiegeling van de verkiezingsuitslagen?

Hoe kwamen de coalities tot stand?

Hoe gingen de diverse partijen om met de emancipaties van de vrouw, de arbeiders, geloofsgroepen?

Was er binnen de partijen sprake van dissidente groepen?

Welke houding namen de verschillende partijen in t.o. v. gemeentelijke kwesties in Beilen?

Publicatie

Het doel is te komen tot een artikel in het tijdschrift of een boekwerk.

De zuivelfabrieken in de gemeente Beilen van 1890-19..

Probleemstelling:

Hoe konden zuivelfabrieken in de gemeente Beilen van 1890-19.. bestaan?

Deelprobleemstellingen

Wat gebeurde er met de melk, voordat er zuivelfabrieken kwamen?

Waarom, wanneer en waar kwam men tot de oprichting van coöperatieve zuivelfabrieken?

Wie waren de oprichters?

Hoe zag de financiële huishouding er uit: omzet, winst en/of verlies?

Hoe zag de inrichting van een coöperatieve zuivelfabriek eruit?

Hoe werd de melk naar de fabriek aangevoerd?

Welke zuivelproducten maakte men?

Publicatie

Het doel is te komen tot een artikel in het tijdschrift of een boekwerk. Dat laatste zal dan moeten gebeuren in samenhang met een beschrijving van andere agrarische ondernemingen, zoals molens, korenmaalderijen, siepelfabriek, turfstrooiselfabriek e.d.

Een ieder die aan een of meer van deze werkgroepen wil deelnemen, wordt verzocht contact op te nemen met één van onderstaande personen:

drs. G.J. Dijkstra, tel. 0593-541848

W. Bazuin-Brinkman, tel. 0593-592657

H.J. Vos, tel. 0593-523028

Op dinsdagavond 17 september 2002 zullen bij voldoende belangstelling de werkgroepen van start gaan. Zij die zich voor een werkgroep hebben opgegeven, krijgen een persoonlijke uitnodiging.

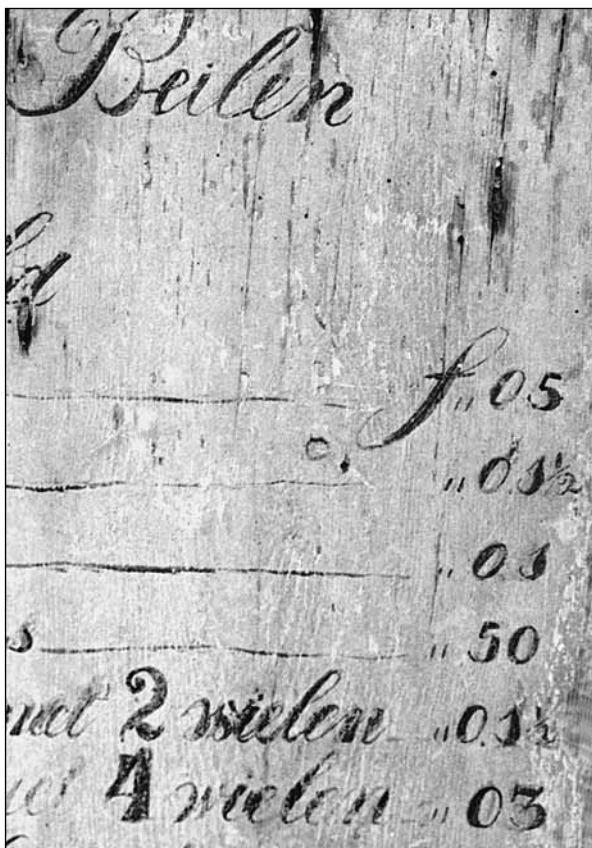
AANWINSTEN

Tolbord

Van C.F. Seidel, uit Beilen ontving de Historische Vereniging Gemeente Beilen een deel van een bord, waarop toltarieven staan aangegeven. Seidel kreeg dit bord uit de nalatenschap van een oom die de plank tijdens een boeldag had zien staan. Deze oom, een verzamelaar van oude spullen, kocht de plank. Seidel op zijn beurt vond deze plank een waardevol bezit voor de historische vereniging, een stukje historie dat niet verloren mocht gaan.

Zoals op de foto te zien is, hebben wij hier te maken met de helft van een tolbord. De andere helft is helaas verloren gegaan.

Om u enig idee te geven wat er op het bord gestaan kan hebben, volgt hier een bloemlezing

Fragment van het tolbord dat de Historische Vereniging Gemeente Beilen van C.F. Seidel ontving.

van toltarieven zoals die voorkomen op het tolbord van museum De Lebberbrugge te Borculo:

Een passagier die den weg te voet gebruikt	niets
Een mensch te paard	5 cent
Een ledig paard	2½ cent
Een paard onder twee jaren	2 cent
Een zogveulen	niets
Een vette os of koe	2½ cent
Een vet kalf	1 cent

Boeken

Van de familie Kelder, Kruisstraat, ontving de historische vereniging tijdschriften en boeken, waaronder *Drentse Volksalmanakken*.

De Historische Vereniging Gemeente Beilen dankt de schenkers van bovenstaande artikelen.

Gedicht op gedenkteken

In ons tijdschrift van mei 2001, jrg.13, nr.2, staat een verhaal over de moord op Geesje Schans. De redactie kreeg op dit verhaal een reactie van mevr. E. Timmer-Wanningen uit Assen. Zij heeft het houten grafmonument zoals het vroeger was nog goed in herinnering. Zij woonde aan de Hijkerweg, ging ze geregeld met haar ouders naar de begraafplaats aan de Torenlaan. Wat zij nu mist op het nieuwe gedenkteken, is de volgende tekst:

*Zo wreed ontruikt aan het dierbaar ouderhart.
Uw hoopvol leven moest reeds vroeg hier sneven,
want een moordenaar snood bracht u vroeg ten dood.
's Morgens nog vol levensmoed ging 't uw einde tegemoet.
Maar wij zullen het geloven, het werd bestuurd toch door
hierboven,
die we boven verstand en leer geven moeten alle eer.*

Navraag bij de familie A. Schans, G. Popping en mevr. A. Schans-Wanningen leverde geen herkenning op.

Zijn er onder de lezers van dit tijdschrift mensen die over bovenstaande tekst iets meer kunnen zeggen? Het gaat hier dus over een andere tekst dan die van het lied dat over deze gebeurtenis gaat.

Reacties aan: Rolina Gerding, tel. 0593-541844.